

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут

**Щорічна Всеукраїнська наукова
конференція студентів, молодих
вчених та аспірантів**

**«Законодавство
України: погляд
молодих правників»**

5-6 травня 2023 року

Івано-Франківськ, 2023

ББК 67.9(4УКР)

34

Редакційна колегія:

Микитин Ю.І. - директор навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доцент кафедри політики в сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент;

Козич І.В. - доктор юридичних наук, завідувач кафедри політики в сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права;

Квасниця С.М. - завідувач інформаційно-видавничого відділу навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

34 Законодавство України: погляд молодих правників [Текст] : Матеріали щорічної Всеукраїнської наукової студентської конференції (5-6 травня 2023 року). - Івано-Франківськ, 2023. 164 с.

У збірник включені тези доповідей учасників Всеукраїнської наукової студентської конференції «Законодавство України: погляд молодих правників», яка відбулася 5-6 травня 2023 року на базі навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Теоретичні положення і рекомендації учасників конференції щодо удосконалення законодавства України стануть ще одним кроком на шляху розвитку правової думки, формування молодих правників.

ББК 67.9(4УКР)

© Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника, 2023

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

СТАНОВЛЕННЯ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (УНР)

Ігнатцов М.В.

*Національний університет «Чернігівська
політехніка»*

Історія української держави відіграє найважливіше значення у її майбутньому житті та розвитку. З історичних прикладів ми бачимо, що Україну не можливо захопити та знищити її народ та культуру. Особливої актуальності це набуває під час загарбницької війни Росії проти України, війни не тільки за територію, а перш за все за історію. УНР у свій час стала яскравим прикладом того, що Україна – це не колонія чи адміністративна частина Росії, це держава зі своєю територією, мовою, культурою і, найголовніше, народом.

Перша світова війна спричинила кардинальні зміни у світі. Імперії, що почали цю війну розвалилися, на їх руїнах постали національні держави, серед яких і Україна.

Події 1917-1921 років, що увійшли в історію нашої держави як Українська революція, започаткували відродження державності. Рушієм Української революції був український народ і його політична еліта, чий погляд змінився від: автономії України в складі Росії до державної незалежності. Створення Української Центральної Ради (УЦР) у березні 1917 року стало як початком Української революції, так і підґрунтям для творення сучасної української державності.

У березні 1917 року, одразу після Лютневої революції у Петрограді, майже на всій території України були ліквідовані органи царської адміністрації, що відкрило можливості для творення і активізації громадських організацій і політичних партій. У великих містах України, таких як Київ, Полтава, Харків, Одеса, Чернігів, відбувалися багатолюдні мітинги на підтримку самостійної України. Особливого розмаху набув 100-тисячний мітинг в Києві 19 березня 1917 року. Варто зазначити, що першою стала до провідної роботи в Україні при нових обставинах більш організована

Становлення першої Української Народної Республіки пройшло складний шлях від автономії України в складі Росії до проголошення незалежної УНР.

Отже, ця держава стала прикладом боротьби українського народу за свою державність, що доводить, що українці та росіяни це не один братський народ. Під час становлення першої Української Народної Республіки був сформований демократичний уряд – Українська Центральна Рада. УНР не тільки була проголошена на папері, а й визнана державами Четверного союзу, що дало подальший поштовх до Українського державотворення. Хоча і уряд першої УНР, Українська Центральна Рада фактично розпався, але він досяг своїх цілей і, найголовніше, реалізував, хоч і не надовго, свою мрію – вільну від Росії та більшовиків Україну.

1. *Замітки і матеріали до історії української революції. 1917-1920 рр.: у 4 т. / П. Христюк; Укр. соціол. ін-т. Нью-Йорк: Чарторійських, 1969. Т.1. 151 с.*
2. *Відозва Української Центральної Ради до українського народу. URL: [http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1917%20\(03\)%2009.vidozva.php](http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1917%20(03)%2009.vidozva.php) (дата звернення 25.04.2023).*
3. *Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й по-за Україною суцього (I). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-17#Text> (дата звернення 27.04.2023).*
4. *УНІВЕРСАЛ Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й по-за Україною суцього. URL: <https://csi.gov.ua/docs/170> (дата звернення 27.04.2023).*
5. *Ярош Д. Конституція Української Народної республіки 1918 року про органи державної влади та управління України: історичний досвід і сучасність. Університетські наукові записки. 2005. № 1-2 (13-14). С. 49-56.*

КОНСТИТУЦІЯ СРСР 1977 Р. ТА ПРАВО НА САМОВИЗНАЧЕННЯ СОЮЗНИХ РЕСПУБЛІК

Ліксман В.Ю.

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Упродовж існування СРСР було прийнято декілька основних законів. Зазначимо, що в окремих республіках була своя конституція, однак вона майже не відрізнялась від союзної. Загально-союзних основних законів було чотири (1918 р., 1924 р., 1936 р., 1977 р.). Конституція СРСР 1977 р. діяла аж до розпаду СРСР. При цьому паралельно існувала Конституція УРСР 1978 р., яка

майже нічим не відрізнялася від загальносоюзної та діяла навіть у період незалежності України до 28 червня 1996 р.

Дослідженням Конституції 1977 р. займалися Крупина В., Ухач В. З., Терлюк І. Я., Музиченко П. П., Мироненко О. М. та інші вчені.

У результаті становлення так званого «розвинутого соціалізму», а також інтеграції правових норм і принципів у масштабах Союзу було прийнята Конституція СРСР 1977 р. У зв'язку з ухвалою програми побудови комунізму, радянське партійно-державне керівництво ще у 1962 р. прийняло рішення провести конституційну реформу. Проте лише в жовтні 1977 р., після всенародного обговорення проєкту ВР СРСР ухвалила Основний Закон. На його основі 20 квітня 1978 р. позачергова 7 сесія ВР СРСР дев'ятого скликання ухвалила четверту радянську Конституцію [1, с. 266].

Радянська конституція 1977 р. складалася з преамбули, 9 розділів, 21 глави та 174 статей. Слід зазначити, що в преамбулі стверджувалось про побудову розвиненого соціалізму в СРСР. Також в ст. 2 зазначалось про владу народу, однак насправді всі повноваження належали вищому партійному керівництву комуністичної партії СРСР [2].

Якщо говорити про УРСР, то офіційно республіка була «суверенною радянською соціалістичною державою», яка заради щасливого комуністичного майбутнього у результаті вільного самовизначення на засадах рівноправності разом із іншими національними республіками об'єдналась у Союз Радянських Соціалістичних Республік, поступаючись при цьому частиною суверенітету [3].

Насправді заявляючи про суверенітет союзної республіки, головною його гарантією визначала закріплення за республікою права вільного виходу зі складу СРСР, проте механізму, законодавчого порядку реалізації права на відділення не пропонувала. Натомість багато уваги приділялося забезпеченню та гарантуванню суверенітету СРСР. Тобто положеннями Конституції 1977 р. не передбачалося виходу республіки та децентралізації влади [4, с. 851].

При цьому за республікою формально залишалися права вступати у відносини з іноземними державами, укладати з ними договори, обмінюватись дипломатичними та консульськими представниками. Але ст. 73 Конституції СРСР 1977 р. всі найважливіші

питання життєдіяльності державного організму виключала з компетенції УРСР та інших союзних республік [5, с. 44].

Згідно зі ст. 89 конституції СРСР Ради народних депутатів - З'їзд народних депутатів СРСР і Верховна Рада СРСР, З'їзди народних депутатів та Верховні Ради союзних і автономних республік, Ради народних депутатів автономних областей, автономних округів, крайові, обласні та інших адміністративно-територіальних одиниць – становили єдину систему представницьких органів державної влади. Положеннями Конституції передбачалася посада Президента СРСР, а також загальносоюзні органи – Рада Федерації та Кабінет Міністрів СРСР. Також існували Верховна Рада та Рада Міністрів союзних республік [2].

Декларативні лозунги Конституції розходилися з реальним становищем. Наприклад ст. 50 гарантувала громадянам свободу слова, друку, зборів, мітингів. Однак насправді вони часто порушувалися за вказівкою компартії. Це можна сказати і про вільне об'єднання в громадські організації, політичні партії, і про свободу совісті тощо [2].

Отже, Конституція СРСР 1977 р. містила положення переважно декларативного характеру. Також основний закон встановлював монополію партійного керівництва на вирішення зовнішніх та внутрішніх справ. Встановлювалася можливість виходу зі складу Союзу РСР, проте механізму відділення не існувало. Проводилася централізація влади та уніфікації правових систем республік.

1. Ухач В.З. *Історія держави і права України: навчальний посібник (конспекти лекцій)*. Тернопіль: Вектор, 2011. 378 с.
2. Конституція (Основний Закон) Союзу Радянських Соціалістичних Республік від 07.10.1977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/n0001400-77> (дата звернення: 14.08.2022).
3. Крушина В. *Остання конституція УРСР*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0420U/> (дата звернення: 14.08.2022).
4. Терлюк І. Я. *Історія держави і права України: навч.-посіб.* Київ: Атіка, 2011. 944 с.
5. Мироненко О. М. *Історія Конституції України*. Київ: Ін Юре, 1997. 60 с.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Лосюк Ю.В.

*Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини на початку ХХІ століття набули світового та глобального значення. Суспільство пройшло важкий шлях, щоб утвердити права і свободи людини. Часто боротьба за права людини, за все нові й нові ступені свободи була каталізатором широкомасштабних змін у суспільно-політичному житті тієї чи іншої країни, що призвело до нового розуміння ролі людини в її відносинах з суспільством та державою.

Права і свободи людини належать кожному індивіду, а права і свободи громадянина – лише тим особам, які є громадянами конкретної держави. У статті 3 Конституції України закріплено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищими соціальними цінностями»[3]. Тому забезпечення належного захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні є важливим завданням держави і актуальним напрямом розвитку правової системи.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а держава, в свою чергу, відповідає перед народом за свою діяльність. Основний Закон України проголошує, що «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [3]. Це означає, що більшість прав і свобод, які ми маємо за Конституцією, є загальновизнаними у світі стандартами можливої поведінки, належать кожній людині від народження, тому суспільство і держава це визнають як факт.

На сучасному етапі існування Української держави можна спостерігати певні недоліки у системі гарантування прав і свобод людини і громадянина. Вони відображаються у недостатньому їх забезпеченні, що відповідно впливає на ефективність їх реалізації

на практиці. Як зазначає О. Скакун, права людини – це гарантована законом міра свободи (можливості особи), яка відповідно до досягнутого рівня еволюції людства в змозі забезпечити її існування і розвиток та закріплена у вигляді міжнародного стандарту як загальна і рівна для всіх людей[7, с.211].

Кожна людина має право будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, звертатися за захистом своїх прав до суду та інших державних органів. Європейська конвенція з прав людини продовжує діяти під час війни, тому держави зобов'язані не порушувати права людини під час війни і збройного конфлікту. Кожна людина має можливість наполягати на тому, щоб її права дотримувалися і має можливість звертатися до Європейського суду з прав людини, якщо вона не може захистити свої права у своїй країні[8].

Н. В. Пильгун зазначає, що розуміння захисту прав і свобод людини та громадянина включає в себе категорії забезпечення, гарантування та здійснення суб'єктивного права. Тобто забезпечення прав і свобод людини – це створення сприятливих умов для їх здійснення, охорона, захист суб'єктивних прав від правопорушення, відновлення порушеного права компетентними державними органами чи органами місцевого самоврядування, їх посадовими або службовими особами та об'єднаннями громадян здійснення матеріальних чи процесуальних юридичних засобів[5, с.53].

Реалізація прав людини – це складний процес, що включає в себе механізм та форми реалізації права. Механізм реалізації прав і свобод людини та громадянина повинен містити такі елементи: гарантії здійснення прав людини, юридичні елементи механізму реалізації (норми, факти, правовідносини), процес фактичного втілення можливості та необхідності у дійсність, умови і фактори такого процесу. Елементами цього процесу є три стадії: правовий статус, правові відносини, користування конкретними благами [6].

Для реалізації права людини і громадянина на судовий захист необхідно, щоб особа, по-перше, мала певний рівень правового виховання і правової культури, і, по-друге, сама бажала свого захисту. На жаль, громадяни України не знають всіх своїх прав та не знають як їх захистити, вони не звикли до можливості судового захисту своїх прав і свобод і не використовують цей засіб в

повній мірі. Це обумовлено тим, що існує велика кількість колізій та прогалин в українському законодавстві, воно є нестабільним і часто змінюваним. Судова система страждає від надмірного навантаження, недофінансування, що і, звісно, породжує її корумпованість.

В Україні немає практично жодного права, яке б не порушувалося. Кожного року кількість порушень прав людини та вчинених злочинів зростає. Сьогодні рівень забезпечення конституційних прав в Україні є досить низьким, що зумовлено рядом економічних та політичних проблем, російською військовою агресією тощо. Вагомого значення під час тимчасової окупації ворогом нашої території є питання забезпечення та дотримання прав та свобод населення цієї території. Нині Україна позбавлена можливості контролювати окуповані території і, відповідно, забезпечувати норми Конституції України. Росія ж як держава-агресор порушує всі міжнародні договори щодо прав та обов'язків людини за міжнародним гуманітарним правом[1, с.57].

На даному етапі розвитку українського суспільства можна визначити деякі проблеми щодо реалізації прав людини і громадянина, це такі як: низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства; низький рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства; недостатній рівень правового виховання особистості; низький рівень дотримання правопорядку та законності у житті суспільства; відсутність ефективної взаємодії державних органів та правозахисників; недосконалість функціонування місцевого самоврядування; низький рівень професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту; високий рівень корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя; бідність українців, яка робить їх зручним об'єктом для маніпулювання з боку власників капіталів тощо [4, с.52].

Варто підкреслити, що кожна з цих проблем має свої причини існування. Наприклад, низький рівень правової культури і правової свідомості зумовлений декількома чинниками, серед яких слід назвати відсутність правових традицій в суспільстві, яке довгий час не мало своєї державності. Низький рівень законності у суспільстві і державі зумовлений, з одного боку, історично ментальними традиціями народу, а з іншого – традиційним намаганням будь-якої влади всіляко обмежувати свободу життєдіяльності та самореалізації людини шляхом встановлення таких механізмів

правового регулювання суспільного та особистого життя, що не залишають їй свободи вибору[2, с.15].

Сьогодні в умовах правової реформи необхідно серед громадян України втілити пошану та довіру до судової гілки влади, щоб громадяни при порушенні своїх законних прав та інтересів з впевненістю та довірою зверталися до судового органу за захистом.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, можна підкреслити, що в нашій державі потрібно вдосконалити механізм реалізації прав і свобод людини і громадянина, шляхом прийняття закону, який і буде регламентувати порядок реалізації конституційних прав. Потрібно також вчити самих громадян захищати свої права, використовуючи правосуддя, можливість звернення до державних органів та міжнародних інституцій захисту прав людини, до недержавних органів і організацій тощо. Україна, як і будь-яка інша держава, покликана бути гарантом захисту прав, свобод та законних інтересів її громадян, забезпечувати їх належну реалізацію та непорушність.

1. Гришко О. М. Механізм забезпечення прав людини в Україні. *Правове регулювання економіки*. 2017. № 16. С.56-59
2. Катеринчук К. Б. Проблеми захисту прав людини на тимчасово окупованих територіях. *Вчені записки ТНУ імені І.В. Вернадського. Юридичні науки*. 2022. Том 33 (72). № 1. С. 14-18
3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Лазарева М.Д. Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*.2020. № 1. С.51-53
5. Пильгун Н.В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2018. №1(17). С.51-55
6. Романова А. А. Система забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_2_95.pdf
7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Х.: Еспада, 2006. 776 с.
8. Суцєнко В.М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cf9f825f-1ed7-4dee-b06a-c99596bc1959/content>

ПРОЦЕС ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ДО РОСІЇ

Пашковська Ю.О.

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, Навчально-науковий
юридичний інститут*

Актуальність теми. Починаючи ще з 2014 року, коли росія розпочала окупацію східних територій України, практикуються незаконні переміщення та депортація українських дітей. Це одна з п'яти головних ознак геноциду, тому в Офісі Генпрокурора України працюють, аби довести цю складову «злочину злочинів».

Після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року вивезення та викрадення дітей на територію країни-терориста з подальшим швидким усиновленням набрали значних обертів. Офіційно на кінець лютого 2023 року незаконно депортували понад 16 тисяч дітей. Це та кількість, яка офіційно підтверджена з боку України. З них 2221 дитина- сирота. На жаль, дуже важко підтвердити точне число депортованих неповнолітніх, адже росія у своїх кращих традиціях геноциду змінює імена депортованих, прізвища, розселяє дітей по всій своїй території. За офіційними даними українські діти розселені в 57 регіонах росії. Країна-терорист робить абсолютно все можливе, щоб сховати депортованих дітей, змінюючи їхню ідентичність. Україна неодноразово вимагала повернути усіх сиріт, пишучи їм та офіційно повідомляючи про те, що кожна українська сирота має офіційного представника від держави, що означає, що заборонено усиновлювати та брати під опіку цих дітей. Ці дії росії- збочений спосіб демонстративного знехтування будь-якої форми відповідальності і, відчуваючи свою безкарність, вони чинять злочин геноциду. Україна покарає кожного причетного до депортацій дітей, починаючи з водія автобуса, який вивозив дітей на територію росії і до тих сімей, які незаконно усиновлюють українських дітей, хоча знають, що це заборонено. У брудних лапах росії на даний момент перебувають тисячі українських дітей, і актуальність цієї проблеми ніколи не вичерпається, адже багатьох з цих дітей, на жаль, неможливо повернути назад в Україну.

Виклад основного матеріалу. Війна вплинула на право людей та охорону здоров'я, освіту, належне житло, харчування та воду.

Особливо постраждали діти, які були примусово депортовані на території росії або ж ті, які їй тимчасово підконтрольні. Зокрема, це були ті неповнолітні, які втратили батьків або тимчасово втратили зв'язок з ними під час військових дій, розділені з батьками або коли одного з батьків затримали у пунктах фільтрації та діти, які знаходилися в установах догляду. На даний момент відомо про більше 16 тис. депортованих неповнолітніх, які знаходяться у російських дитячих будинках або ж усиновлені в російських сім'ях та потерпають від психологічного та фізичного насилля без змоги зв'язку зі своїми законними опікунами, батьками чи родичами. Ці дії росії розцінюються як порушення прав людини та ознака геноциду, що досліджує Незалежна міжнародна комісія. Зокрема, вона дослідила випадки депортацій як дорослих, так і дітей, жорстоке поводження з ними та видавання їх за військовополонених, а також зафіксовані факти депортації дітей на тимчасово окуповані території росією та на саму територію росії, звідки дітей повернути майже неможливо через зміну їх імен, прізвищ, зміну документів, зміну ідентичності, видачу російського паспорта та сам факт складності процедури повернення депортованих неповнолітніх. [1, с. 13]

У зв'язку з цим у травні 2022 року президент російської федерації путін підписав указ про спрощення процедури отримання громадянства рф для деяких категорій дітей «Указ Президента Російської Федерації від 30 травня 2022 року № 330 про внесення змін до Указу Президента Російської Федерації від 24 квітня 2019 року № 183 «Про визначення в гуманітарних цілях категорій осіб, які мають право подати заявку про прийняття в громадянство Російської Федерації в спрощеному порядку», стаття 1».

В липні 2022 року марія львова-белова, уповноважена при Президентові російської федерації з прав дитини, заявила в інтерв'ю ЗМІ, що «тепер, коли діти стали громадянами росії, тимчасова опіка може стати постійною». [2]

Комісія дійшла висновку, що розглянуті випадки щодо переміщення та депортації дітей в межах України та до Російської Федерації порушують міжнародне гуманітарне право та становлять воєнні злочини (Четверта Женевська конвенція, ст. 147). Було встановлено, що російська влада порушила свої зобов'язання, згідно з міжнародним гуманітарним правом, що полягають у тому, щоб усіма можливими способами сприяти возз'єднанню сімей, роз'єднаних внаслідок війни. Така поведінка може також

становити воєнний злочин у вигляді невиправданої затримки цивільних осіб (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, ст. 85(4)(b)-(5)). Крім того, заходи щодо отримання громадянства та розміщення у сім'ях можуть серйозно вплинути на особистість дитини, що є порушенням права дитини на збереження своєї індивідуальності, зокрема громадянства, імені та родинних зв'язків, без протизаконного втручання, як це визнається міжнародним правом прав людини. [1, с. 17] Насильна передача українських дітей до російських сімей порушує не лише Конвенцію ООН 1948 року, а й положення інших важливих міжнародно-правових актів, зокрема таких як IV Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року «Про захист цивільного населення під час війни» та Конвенції від 20 листопада 1989 року «Про права дитини». Відповідно до IV Женевської конвенції держави повинні вживати всіх заходів, щоб діти до 15 років, які осиротіли чи були розлучені зі своїми сім'ями внаслідок війни, не залишалися напризволяще і, зокрема, зобов'язані сприяти догляду за ними і доступу їх до освіти.

Конвенція категорично забороняє «незалежно від мотивів, примусове індивідуальне переселення або депортацію» цивільного населення «з окупованої території на території окупаційної держави або на території будь-якої іншої держави, незалежно від того окупована вона чи ні» (стаття 49). [3]

путін 3 січня 2023 року підписав перелік доручень, що наказують львовій-беловій та окупаційним головам Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей вжити додаткових заходів щодо виявлення неповнолітніх, які залишилися без піклування батьків на окупованих територіях, для забезпечення їм державної соціальної допомоги та соціальної підтримки.

Зустрічі львової-белової з керівниками окупаційної влади в лютому, ймовірно, є проявом путінського списку інструкцій і є ескалацією зусиль призначених Кремлем чиновників із консолідації соціальної інтеграції окупованих територій, націленої на дітей. Реалізація «реабілітаційних центрів» та збір особистих даних дітей через ці соціальні програми дасть змогу російській окупаційній владі сприяти примусовій депортації та всиновленню українських дітей у російські сім'ї. Всі ці дії можуть бути порушенням Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. [4]

Міжнародна спільнота виявила глибоку стурбованість і тому 18 лютого 2023 року розпочалась Мюнхенська конференція з без-

пеки на якій Камала Гарріс, віцепрезидентка США, заявила, що немає сумнівів у тому, що російські військові в Україні вчинили злочини проти людяності. Вона наголосила, що розслідування злочинів рф буде доведено до кінця.

Також міжнародна комісія ООН щодо розслідування порушень в Україні представила 18 жовтня письмовий звіт Генеральній Асамблеї ООН. У документі зафіксовано велику кількість воєнних злочинів, порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, вчинених російськими військами під час агресії проти України. [5]

Слід зазначити, що 17 березня 2023 року Міжнародний кримінальний суд в Гаазі видав два ордери на арешт у зв'язку з ситуацією в Україні, на володимира путіна та на марію львовубелову, уповноважену при президентові рф з прав дитини, які підозрюються у військових злочинах з депортації дітей з окупованих територій України на територію рф. Депортація окупаційною владою людей з територій, на яких вони жили, заборонена міжнародним правом. Діти знаходяться під особливим захистом Женевської конвенції. У тому, що путін несе особисту відповідальність, у суду є «розумні підстави». марія львова-белова, у свою чергу, незаконно всиновила викрадену з України дитину та не приховує цього. [6]

Висновки. Незаконна депортація українських дітей, як й інших громадян України - це один із виокремлених цинічних і жорстких воєнних злочинів проти людяності, скоєних російськими військовослужбовцями на окупованих територіях України.

Насильна передача українських дітей до російських сімей порушує не лише Конвенцію ООН 1948 року, а й положення інших важливих міжнародно-правових актів, зокрема таких як IV Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року «Про захист цивільного населення під час війни» та Конвенції від 20 листопада 1989 року «Про права дитини».

Відповідно до IV Женевської конвенції держави повинні вживати всіх заходів, щоб діти до 15 років, які осиротіли чи були розлучені зі своїми сім'ями внаслідок війни, не залишалися напризволяще і, зокрема, зобов'язані сприяти догляду за ними і доступу їх до освіти. Всі, причетні до депортацій українських дітей, починаючи з водія, який вивозив дітей, закінчуючи Марією Львовою-Беловою, Путіним та сім'ями, які усиновлювали депортованих дітей будуть покарані за свої дії та притягнені до відповіді.

дальності. Ніхто із причетних до депортацій дітей та дорослих не повинен залишатись без покарання.

Те, що робить Росія з нашими дітьми, людьми, територією, тощо- геноцид українського народу і це потрібно визнати всьому світу та покарати Путіна і всіх причетних без пом'якшень та найжорстокішим методом, який тільки існує в світі.

1. Рада з прав людини. П'ятдесят друга сесія. Доповідь Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні. С. 4, С. 8-14, С. 16-17. 2023. URL: <https://acrobat.adobe.com/id/urn:aaid:sc:EU:fc69cc30-7f60-4f1f-a6b1-88a322d7ad7d>
2. Офіційний телеграм Telegram- канал марії львови-белової, 5 липня 2022 року. URL: <https://t.me/malvovabelova>
3. Олена Мошенець: Повернення незаконно депортованих українських дітей має бути міжнародним пріоритетом. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. 2023. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234088.html
4. Окупанти нав'язують дітям і підліткам на окупованих територіях України схеми соцдопомоги для посилення контролю та вивезення їх до РФ – ISW. Interfax-Україна. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/889624.html>
5. Анастасія Коріновська, Вікторія Череп'юк. «Варвари та нелюди» — Гарріс заявила про докази злочинів проти людяності російськими військовими в Україні. Суспільне новини. 2022. URL: <https://suspilne.media/389828-varvarita-neludi-garris-zaavila-pro-dokazi-zlociniv-proti-ludanosti-rosijskimi-vijskovimi-v-ukraini/>
6. ICC arrest warrants in the situation of Ukraine: Statement by President Piotr Hofmański. URL: <https://youtu.be/FbKhCAaRLfc>

ДВОПАЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ: МОЖЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Перлюк О.В.

*Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
ім. В.Стефаника,*

Сьогодні, в умовах запровадження загальнодержавних реформ, надзвичайно актуальним постає питання вдосконалення парламентаризму в Україні. Більшість українського суспільства характеризує діяльність українського парламенту як неефективну й неконтрольовану. Тому питання щодо запровадження двопалатного парламенту є важливим, проте дискусійним.

Бікамералізм – це двопалатна структура парламенту. Законодавчий орган поділяється на дві частини (палати), які мають певні відмінності одна від одної. Вища палата (Сенат) має, зазвичай, більше повноважень, аніж нижча (Палата представників), вони у різних державах функціонують по-різному[7, с.51].

Двопалатна система законодавчого органу бере свій початок ще з античних часів, а саме з Греції, Афін. Палати називались як народні збори та рада чотирьохсот. Пізніше структура двопалатного органу, де були як і палата лордів, так і палата громад, з'явилися в Англії. Тобто можна помітити, що вже з XIV ст. йде формування законодавчого органу на соціальній основі, де у нестатусних жителів з'являються певні можливості на вплив розвитку англійської держави. Варто підкреслити, що уже в XIX ст. більшість провідних держав світу, переважно імперій, мали структуру двопалатного парламенту, оскільки це покращувало взаємодію між органами державної влади колоній та органами державної влади метрополії. Проте у XX ст. деякі держави відмовилися від такої системи і перейшли до однопалатної. До таких держав відносять Швецію, Ісландію, Нову Зеландію, Шотландію тощо[5].

Як зазначає О. Волощук, у другій половині XX ст. кількість парламентів у світі з двопалатною структурою збільшилося з 45 до 67. Отож, аналізуючи історію розвитку парламентаризму, слід зазначити, що у більшості випадків ускладнення структури законодавчого органу свідчить про високий рівень розвитку демократії та громадянської свідомості суспільства, яке і делегує парламенту досить широкі повноваження у сфері законодавства[2].

Важливо зазначити, що політико-правовий статус палат відрізняється і достатньо яскраво. Класична структура двопалатної системи законодавчого органу виділяє вищу палату (Сенат) і нижню палату, перша з яких має ключові повноваження у законодавчому процесі, оскільки вона затверджує подані нижньою палатою законопроекти, або може, навпаки, відхилити і відправити на доопрацювання чи перегляд.

Звичайно, Сенат теж може мати різний вплив: сильний та слабкий. У першому випадку йде нерівний розподіл повноважень між палатами, Верхня палата має більший вплив як і в політичному плані, так і в законодавчому. У другому ж випадку – повноваження і розподіл палат наче дублюється, і така особливість відносин палат полягає у їх рівності. Наприклад, якщо Сенат є сильною

Верхньою палатою, то від його рішення буде залежати прийняття законопроекту, а от, якщо Сенат – слабка палата, то у даній ситуації обидві палати мусять дійти консенсусу для прийняття певного рішення[1, с.94].

Не тільки від впливу Верхньої палати залежить грамотна та налагоджена робота законодавчого органу. Треба розуміти, що досить часто, всі ініціативи щодо нових змін в чинному законодавстві поступають, перш за все, від Нижньої палати, оскільки це її одна з основних функцій. Звичайно, якщо система двопалатна, то між палатами існує розподіл функцій. Наприклад, якщо Нижня палата розподіляє бюджет держави, формує вищі виконавчі та судові органи, здійснює контроль за діяльністю уряду, посадових осіб тощо, то Сенат, у свою чергу, визначає основи внутрішньої та зовнішньої політики, його обов'язок брати участь у її здійсненні та реалізації, а також – затверджувати закони.

Варто звернути увагу на те, що і представники Сенату, і представники Нижньої палати обираються по-різному. Отож членами Верхньої палати є або аристократія (еліта), або представники регіонів (Велика Британія та Італія відповідно). Представники Сенату обіймають посаду досить довго, а можуть і довічно; кількість сенаторів в рази менша, ніж представників Нижньої палати; до них ставляться високі вимоги; у них вищий віковий поріг; якщо це представники областей, округів, штатів, то це, в свою чергу, підвищує шанси регіонам висвітлювати проблеми чи інтереси тої чи іншої адміністративної одиниці у державі на одному з найвищих рівнів. Щодо членів Нижньої палати, то: у них нижчий віковий поріг; їх більша кількість у парламенті; можливість прямого обирання шляхом виборів; вони мають можливість представляти інтереси партії, у якій є учасником тощо. Ці основні відмінності дають змогу кращим, з більшою кваліфікацією, навичками та уміннями, працівникам обіймати престижніші та відповідальніші посади, що показує на існуючий вектор кар'єрного розвитку та самовдосконалення[6, с.136].

Варто вказати на плюси та мінуси однопалатного та двопалатного парламенту. До переваг однопалатної системи можна віднести такі характеристики як: мобільність, економія коштів на податках, легкість освоєння; до недоліків – поспіх, необдуманість, інколи непрофесійність. До переваг двопалатної системи відносять: зосереджений процес законотворення, професійність, до-

повнення системи «стримувань і противаг»; до недоліків – більші податки, сповільнення законодавчого процесу тощо.

Сьогодні серед багатьох науковців обговорюється питання впровадження в українське правове та законодавче поле структури двопалатного парламенту. Так, І. Словська висуває такі позитивні аргументи щодо запровадження в Україні двопалатного парламенту, а саме: двопалатна структура парламенту сприяє широкому взаємоконтролю, співпраці палат, що підвищує відповідальність депутатів; двопалатний парламент більше відповідає вимогам професійного представництва; двопалатний парламент зменшує конфлікти між парламентом і виконавчою владою (урядом); поділ на дві палати є гарантією проти «авторитарності» парламенту; двопалатний парламент не лише виражає загальнонародні інтереси, а й є органом територіального представництва, який представляє інтереси місцевого самоврядування тощо[4, с.189].

Науковець Р. Мартинюк вважає, що «в Україні ніколи не було двопалатної парламентської системи; поділ парламенту на дві палати означає введення елементів федеративного державного устрою; створення особливої палати, що представляє обласні інтереси, може легко призвести до підриву єдності України та спроб створити пріоритет місцевих інтересів над загальнодержавними» [3, с.100]. Важливою умовою ефективності функціонування двопалатного парламенту повинна стати чітка й прозора конституційна процедура його формування. Тільки аполітичність верхньої палати може бути стримуючим елементом усієї системи органів державної влади.

Таким чином, думки науковців щодо можливості запровадження двопалатного парламенту в Україні різняться. Сьогодні через військову агресію росії, звичайно, аргументи «проти» є більш переконливими, оскільки запровадження двопалатного парламенту мало б скоріше негативні наслідки. Проте у перспективі щодо переходу до бікамералізму, мабуть, було б доцільним та необхідним. Це пояснюється, зокрема, ефективним існуванням двопалатного парламенту в багатьох сучасних унітарних державах.

1. Скрипнюк О. *Двопалатний парламент як конституційна модель структурної організації вищого законодавчого органу влади. Право України. 2009. № 11. С. 92-99*

2. Волощук О. Бікамералізм як одна з провідних тенденцій розвитку парламентаризму в сучасному світі. URL: <https://www.researchgate.net/publication/295908872>
3. Мартинюк Р. Чи потрібен Україні двопалатний Парламент? Підприємництво, господарство і право. 2008. № 8. С. 99-102
4. Словська І. Доцільність формування двопалатного парламенту в Україні. Право України. 2011. № 3. С. 187-192.
5. Маляренко В. Правда про двопалатний парламент. URL:<http://www.day.kiev.ua/187054>
6. Снітковський Д.С. Можливості запровадження двопалатного парламенту в Україні та іноземний досвід. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Серія ПРАВО. Випуск 35. Частина II. Том 1. С.135-139
7. Воронов М.М. Двопалатний парламент: досвід зарубіжних країн та ідеї запровадження в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». 2013. № 1062. Вип. 14. С. 50–54.

донором. Такі показання визначаються фахівцями-лікарями і їх суть зводиться до придатності анатомічних матеріалів донора для трансплантації іншій людині (відсутність хвороб, шкідливих звичок та інших перешкод); 2) наявність згоди, яка відповідає вимогам законодавства [6, с. 104].

Згода на вилучення органів та інших анатомічних матеріалів дається донором у визначеній законом формі. Форма надання згоди визначається Постановою КМУ «Про деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 27.12.2018 р. №1211 [2]. Відповідно до норм цієї Постанови донор повинен подати заяву у формі, встановленій цим законом із усіма заповненими реквізитами. Така заява підписується донором і не потребує нотаріального посвідчення. На нашу думку, підхід щодо якого згода на донорство оформляється у просій письмовій формі потребує додаткового правового аналізу на підставі практики застосування трансплантації як методу лікування.

Чинним законодавством встановлено, що донором крові, її компонентів, а також органів та інших анатомічних матеріалів та репродуктивних клітин має право бути лише повнолітня дієздатна фізична особа. Щодо осіб, які не досягли 18-річного віку, то вони можуть бути живим донором гемопоетичних стовбурових клітин відповідно до закону.

Слід наголосити, що Законом про трансплантацію визначені певні відмінності у реалізації права на донорство малолітніми та неповнолітніми особами. Відповідно до абз. 3 ч. 4 ст. 14 Законом про трансплантацію, якщо донором гемопоетичних стовбурових клітин є особа, яка не досягла 14 років, згода на вилучення у неї гемопоетичних стовбурових клітин надається у письмовому вигляді її батьками або іншими законними представниками цієї особи. Виходячи із змісту цієї статті, право на донорство малолітньої особи реалізується її батьками чи іншими законними представниками. Це обумовлюється віковими та психологічними особливостями організму дитини, яка в силу таких обставин не може до кінця усвідомлювати всі ризики здійснення трансплантації.

З погляду правових підходів щодо реалізації прав малолітніми особами - це відповідає положенням ст. 272 ЦК України. Проте такий підхід неоднозначно сприймається науковцями, які з цього приводу зазначають, що чинне законодавство по-суті надає батькам можливість «розпоряджатися» тілом (частиною тіла у вигляді

гемопоетичних стовбурових клітин) їхньої малолітньої дитини, що дещо суперечить правилам формальної логіки, але, водночас є правомірною поведінкою [3, с. 136-137].

Щодо неповнолітніх осіб, то відповідно до абз. 4 ч. 4 ст. 14 Закону про трансплантацію, якщо донором гемопоетичних стовбурових клітин є особа віком від 14 до 18 років, згода на вилучення у неї гемопоетичних стовбурових клітин надається нею, а також її батьками або іншими законними представниками цієї особи у письмовому вигляді. Отже, право на донорство неповнолітніх осіб є обмеженим, оскільки вони можуть його реалізувати тільки за згодою своїх батьків. Дане обмеження теж зумовлюється віковими особливостями психологічного стану дитини та обсягом її дієздатності, у зв'язку з чим потрібно отримати згоду батьків чи інших законних представників [1, с. 34].

Окремо слід звернути увагу на ситуацію, коли особа – потенційний донор за життя не зробила волевиявлення і не висловила своєї згоди чи незгоди на здійснення трансплантації. Закон визначає, що у разі відсутності волевиявлення особи щодо посмертного донорства, то згода на вилучення анатомічних матеріалів запитується у одного з подружжя або в одного з близьких родичів померлої особи. Під близькими родичами слід розуміти дітей, батьків, а також рідних сестер та братів. У разі їх відсутності згода запитується у особи, яка зобов'язалася поховати померлу особу. Отже у разі, коли особа, яка померла, право на донорство за життя не реалізувала, то чинне законодавство закріплює механізм здійснення посмертного донорства органів та інших анатомічних матеріалів померлого за згодою осіб, визначених ч. 11 ст. 16 Закону про трансплантацію. Така норма не узгоджується із загальним підходом реалізації особистих немайнових прав фізичної особи, оскільки вони належать конкретній особі, тісно пов'язані з нею і є такими, що особа здійснює їх самостійно з урахуванням положень ст. 272 ЦК України.

Також, згідно норм Постанови КМУ «Про деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» фізична особа може подати заяву про призначення повноважного представника, який після смерті особи надасть згоду на вилучення з її тіла анатомічних матеріалів для трансплантації або виготовлення біоімплантатів. На нашу думку, такий підхід потребує додаткового аналізу, оскільки нормами ЦК України не передбачено механізм делегування іншій повнолітній

і дієздатній особі здійснення особистих немайнових прав фізичної особи.

Підсумовуючи, можна зазначити, що право на донорство є тим особистим немайновим правом, реалізуючи яке фізична особа забезпечує право на життя іншої фізичної особи, оскільки органи та інші анатомічні матеріали, які вилучаються з тіла донора застосовуються в процесі трансплантації, дозволяють допомогти одужати, і часто, врятувати життя особи-реципієнта. Право на трансплантацію реалізується шляхом надання прижиттєвої згоди від самої людини або згоди родичів після її смерті, а також при згоді повноважного представника особи, призначеного потенційним донором за життя.

1. Алмаші І. *Правові засади реалізації права фізичної особи на донорство органів в Україні*. Київ : Національний юридичний журнал : теорія та практика, 2020. С. 32-35.
2. *Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині»: Постанова Кабінету Міністрів України № 1211-2018-п від 27.12.2018 р. (дата оновлення: 18.05.2021)*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211-2018-%D0%BF>.
3. Орел І. В. *Право на донорство: цивільно-правовий аспект*. Одеса : Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права: матеріали міжнародної науково - практичної конференції м. Одеса, 25 лютого 2022 р. / редкол. В.П. Маковії та ін., 2022. С. 136-137.
4. *Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові: Закон України № 931-IX від 30.09.2020 р. (дата оновлення: 12.01.2022)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-20>.
5. *Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України № 2427-VIII від 17.05.2018 р. (дата оновлення: 07.01.2022)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>.
6. Рассадіна А. О., Андріанова Ж. І. *Право на донорство*. С. 104-106.
7. *Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 15.04.2023)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ІСТОТНОСТІ ПОРУШЕННЯ УМОВ ДОГОВОРУ

Близнюк В.М.

*Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника*

Умови договору є важливими правовими інструментами, що регулюють взаємодію між сторонами, проте не завжди можливо

уникнути їх порушень. Визначення критеріїв істотності порушень умов договору є актуальною темою в доктрині цивільного права. Це обумовлено тим, що порушення умов договору може мати значні негативні наслідки для його сторін.

Якщо йдеться про істотні правопорушення у цивільному праві, то ними, відповідно до ст. 651 ЦК України, є такі порушення договору, за наявності яких одна сторона завдає шкоди, а інша через це значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні відповідного договору [1].

Поняття «істотності» у порушеннях цивільних зобов'язань є оціночним, тобто описуються лише загальні ознаки такого порушення без їх конкретизації. Відтак, якщо виникає спір, то істотність порушення умов договору у кожному випадку буде оцінюватися по різному. Варто наголосити, що встановити абсолютні та однозначні критерії істотності порушення неможливо, адже існує залежність наслідків від конкретних обставин.

За змістом положень ч. 1 ст. 626 ЦК України договір – це домовленість двох або більше сторін, яка спрямовується на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків. Відповідно до ст. 6 ЦК України сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості (принцип свободи договору) (ст. 627 ЦК України).

У разі істотного порушення умов договору однією стороною, інша має право вимагати його зміни або ж розірвання у суді (за рішенням суду), та в інших випадках, які прямо встановлюються в договорі або ж у законі.

Для з'ясування сутності досліджуваного поняття, необхідно розглянути критерії істотності порушення умов договору, наведені Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 16 лютого 2021 року [2].

1. Значна міра. У цивільному законодавстві вказується, що сторона позбавляється того, на що вона очікувала у значній мірі. Це поняття також є оціночним, проте вужчим у змісті у порівнянні з істотністю. Загалом словосполучення «значна міра» використовується у мовленні тоді, коли особа хоче передати певний ступінь чогось. У нашому випадку це означає, що порушення умов договору призводить до того, що інша сторона позбавляється очі-

куваного. Отже, перш за все потрібно встановити яка була мета укладення договору, щоб знати, чого позбавляється особа.

Наприклад, за договором про технічне обслуговування та ремонт транспортного засобу виконавець повинен був у 13:00 12.11.2021 здійснити ремонт машини замовника, який працював таксистом, проте замовник порушив строк і виконав ремонт наступного дня. У даному випадку відбулися порушення такої умови договору, як строк і хоча змовнику була заподіяна шкода, вона не вважатиметься істотною. Проте, якщо б виконавець здійснив ремонт машини через два тижні, то, відповідно, замовник не зміг виконувати свою роботу впродовж цього часу та втратив свій заробіток через відсутність автомобіля. У цьому випадку замовник позбавляється бажаного у значній мірі і, відповідно, порушення умов договору у частині строку вважатиметься істотним.

2. Розмір завданої істотним порушенням шкоди, через який потерпіла сторона не може отримати очікуване при укладенні договору.

Шкода – це певні збитки або втрати, які є результатом неправомірних дій порушника. Істотним порушенням зазвичай завдається саме матеріальна шкода, тобто певні грошові чи майнові збитки, яких зазнає юридична або фізична особа. Часто водночас із поняттям «шкода» вживається поняття «збитки», а інколи їх ототожнюють. Підтримуємо науковців М. П. Дончик, І. Ф. Коваль, які зазначають, що поняття «шкода» є ширшим за поняття «збитки», адже включає в себе не тільки матеріальну шкоду, а ще й моральну. Збитки, в свою чергу, порушують виключно майнові блага особи. Наприклад, збитки можуть завдаватися майну певної особи, а шкода вже завдаватиметься діловій репутації [3, с.33].

Варто наголосити, що до завданої шкоди будуть входити не лише реальні збитки (так звані прямі збитки), тобто витрати, яких особа вже зазнала у зв'язку з порушенням умов договору, а й упущена вигода (або непрямі збитки), тобто доходи, які особа за нормальних умов повинна була отримати реально, проте через порушення вона їх не одержує [4, с.10]. Якщо ж застосувати вищезазначений приклад до договору про технічне обслуговування та ремонт транспортного засобу, то упущеною вигодою вважатиметься зарплата водія, яку він не отримував впродовж двох тижнів у зв'язку з порушення умов договору виконавцем. Проте наявність лише значної шкоди не може бути підставою для визнання

стосовуватися при спадкуванні за законом після доведення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу.

Інколи у судовій практиці трапляються випадки, коли чоловік і жінка проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу й один з них одночасно перебуває в зареєстрованому шлюбі з іншою особою. У такому випадку суд не зможе встановити факт спільного проживання, адже задоволення такої заяви призведе до порушення принципу одношлюбності, передбаченого статтею 25 СК України. Для встановлення факту проживання чоловіка і жінки однією сім'єю без реєстрації шлюбу необхідною умовою є, зокрема, встановлення факту неперебування осіб у будь-якому іншому шлюбі. Тобто у даній ситуації, право на спадкування не виникне в жодного[8].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що на даний час значно збільшується кількість фактичних шлюбних відносин без офіційного укладення шлюбу. Для встановлення судом факту проживання однією сім'єю осіб, необхідно надати не лише докази щодо перебування їх в близьких відносинах, спільного відпочинку, наявності спільних фотографій, а й довести факт ведення спільного господарства, наявності спільного бюджету та взаємних прав і обов'язків, притаманних подружжю. При спадкуванні фактичним подружжям майна один одного, після доведення факту їх проживання, відбувається зміна суб'єктного складу осіб, які набувають право на спадкування за законом, тобто виникає право на спадкування не за четвертою чергою, а за першою.

1. *Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22.*
2. *Яцков М. Позашлюбним відносинам бути? / М. Яцков. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.mukachevo.net/ua/blogs/view_post/98*
3. *Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. - 3-тє вид. доп. і перероб. / З.В. Ромовська. – К., 2009. – 432 с.*
4. *Цивільний кодекс України від 16 березня 2003 р. (у редакції від 01.01.2021). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.*
5. *Постанова Верховного Суду від 24 червня 2020 року у справі № 127/9778/17 [Електронний ресурс]. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90168950>*
6. *Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах зі спорів, що виникають між особами, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі. Упоряд. правове управління (IV) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Відпов. за вип.: суддя КЦС ВС, к.ю.н, А. Ю. Зайцев. Київ, 2020.35 стор.*

7. *Постанова Верховного Суду від 20 червня 2018 року у справі № 643/1216/15-ц. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75068671>*
8. *Горобченко Ю. Ю. Проблемні аспекти спадкування фактичного подружжя. Ю. Ю. Горобченко. Часопис цивілістики. 2014. Вип. 17. С. 111-114.*

ІНСТИТУТ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Бринська Я.І.

*Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника*

До новел чинного цивільного законодавства належить спадковий договір. Правова регламентація цієї договірної конструкції обумовлена доцільністю запозичення зарубіжного досвіду в процесі формування інститутів цивільного права. У свою чергу це підвищило інтерес науковців до аналізу положень як національного законодавства, так і законодавства низки зарубіжних країн у частині регламентації спадкового договору. З огляду на зазначене, порівняльна характеристика інституту спадкового договору за законодавством України та законодавством Польщі є актуальною.

Правове регулювання спадкового договору, який у науці ще називають як договір на випадок смерті [1, с. 72] здійснюється нормами глави 90 ЦК України [2], яка загалом містить сім статей. Відповідно до положень ст. 1302 ЦК України за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача. В науковій літературі багатьма науковцями звертається увага на нелогічність розміщення спадкового договору в Книзі шостій ЦК України, яка регулює відносини спадкування, які висловлюють думку, що логічнішим є розміщення цього виду договору в Книзі п'ятій «Зобов'язальне право» [1, с.74]. Такий підхід обумовлюється більш тісним зв'язком досліджуваного договору з підгалуззю зобов'язального, а не спадкового права, оскільки є різновидом договорів про передачу майна у власність набувача [3,с.1170].

Спадковий договір є відплатним, проте має певні особливості, які відрізняють його від класичного відплатного договору. Традиційно відплатність договору передбачає матеріальне задово-

Не менш важливим є Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 5 квітня 2005 р.[5]. 21 жовтня 2021 року був прийнятий Закон України «Про енергетичну ефективність»[6], який передбачає забезпечення енергетичної ефективності під час виробництва, транспортування, передачі, розподілу, постачання та споживання енергії.

Вагоме значення для регулювання відповідної сфери мають перспективні програмні документи української держави. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. №605-р схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»[7], де передбачено стале розширення використання всіх видів відновлюваної енергетики, яка стане одним з інструментів гарантування енергетичної безпеки держави.

Незважаючи на широкомасштабну війну, яку розгорнула росія на території України у лютому 2022 року, наші законодавці надалі працюють над розробкою і вдосконаленням законодавства у сфері використання альтернативних джерел енергії. Влітку 2022 року було ухвалено низку важливих рішень для сектору відновлюваної енергетики, зокрема, щодо продажу відновлюваної енергії на вільних ринках; вирішення ситуації з високими рахунками за небаланси виробників відновлюваних джерел енергії; ухвалення ліцензійних умов провадження господарської діяльності зі зберігання енергії тощо.

Гармонізація із законодавством ЄС у сфері альтернативної енергетики є важливим лейтмотивом сучасної енергетичної політики України. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС здійснило масштабний вплив на розвиток сучасного українського законодавства, насамперед і у сфері регулювання альтернативної енергетики[8,с.242].Проте, якщо повернутись до історії законодавчого розвитку даної сфери, то спостерігається, що імплементація енергетичних директив ЄС в законодавство України відбувається фрагментарно, безсистемно, без чітких економічних прорахунків та очікуваного результату, що нівелює їх загальну мету, – забезпечення енергетичної безпеки України.

Отже, підсумовуючи вищевикладене на сьогодні існує нагальна потреба у вдосконаленні правового механізму використання альтернативних джерел енергії, систематизації та уніфікації законодавства, розробці комплексної правової бази, яка б врегулю-

увала всі види альтернативної енергетики в нашій державі із закріпленням на законодавчому рівні, які реально будуть діяти на практиці. Усі позитивні рішення, прийняті чи напрацьовані під час війни, свідчать про розуміння державними органами влади важливої ролі відновлюваних джерел енергії для післявоєнної відбудови енергетичного сектору країни. Разом з тим, проведене соціологічне опитування у соціальних мережах свідчить, що опитувані користувачі недостатньо обізнані у даній сфері. Тому законодавство потребує комплексного, систематичного оновлення та періодичного інформування про нього громадян.

1. Мелех Л., Нагірняк О. *Правове регулювання альтернативної енергетики в Україні*. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2021. № 2 (30). С. 159–166.
2. Леонов Д., Буслова Н. *Розвиток альтернативної енергетики в Україні: перспективи та проблеми*. «АЮГОС. ОНЛАЙН». 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/2663-4139.16.14>. (дата звернення: 25.01.2023).
3. *Про альтернативні види палива: Закон України від 14.01.2000 р. №1391-IV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text>(дата звернення: 25.01.2023).
4. *Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003 р. № 555-IV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>(дата звернення: 25.01.2023).
5. *Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу: Закон України від 05.04.2005 р. № 2509-IV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2509-15#Text>(дата звернення: 25.01.2023).
6. *Про енергетичну ефективність: Закон України від 21.10.2021 р. №1818-IX*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>(дата звернення: 25.01.2023).
7. *Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»*: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. №605-2017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>(дата звернення: 25.01.2023).
8. Харитоновна Т., Григор'єва Х. *Доктрина правового регулювання альтернативної енергетики в Україні: сучасні тенденції розвитку*. Knowledge, Education, Law, Management. 2020. №3(31). С. 237–245.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Важибух Р.Я.

*Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника*

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин екологічний правопорядок в Україні у контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів залежить від рівня забезпечення екологічних прав. Такими механізмами виступають конкретні юридичні гарантії, які спрямовані на фактичну реалізацію прав людини, на усунення причин і перешкод їх обмеження, ненадійного здійснення і захист від порушення [1, с. 101]. Але зіткнувшись у 21 столітті зі збройною агресією російської федерації, перед нами стоять вже зовсім інші проблеми реалізації та захисту екологічних прав громадян, а саме в умовах воєнного стану.

Питання екології стоять не на першому місці, але масштабне завдання екологічної шкоди зумовило те, що активізувались такі питання, як проблеми захисту довкілля, а також порушених екологічних прав.

Основоположними в системі екологічних прав є право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення.

Чи обмежується реалізація даних екологічних прав в умовах воєнного стану?

Відповідно до положень статті 50 Конституції України, право на доступ до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту не може підлягати обмеженням в умовах воєнного стану, а відповідна інформація не може бути засекреченою [2].

Злочинні дії російських військових призвели до виникнення в Україні низки гуманітарних катастроф, а також аварійних ситуацій техногенного характеру.

Негативний минулий досвід щодо приховування радянською владою катастрофи на ЧАЕС у 1986 році, свідчить нам про важливість завчасного інформування про всі без винятку загрози для екології та неухильного дотримання права на доступ до інформації

ції про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту [3, с. 224].

Відповідно до ч. 2 ст. 50 Основного закону реалізація права на безпечне довкілля пов'язана з можливістю вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також правом на її поширення [2].

На міжнародному рівні зазначене право гарантує Орхуська конвенція. Відповідно до п. 9 ст. 3 Конвенції громадськість отримує доступ до інформації, має можливість брати участь у процесі прийняття рішень і має доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища. Кожна зі Сторін Конвенції забезпечує, щоб у межах національного законодавства процедури надання громадськості екологічної інформації були прозорими, а екологічна інформація була легкодоступною [3, с. 223].

Загальний порядок доступу до інформації, встановлює Закон України «Про доступ до публічної інформації» [4].

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про інформацію» забороняється відносити до інформації з обмеженим доступом, зокрема, відомості про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту. Стаття 13 цього ж Закону визначає, що обмеженню може підлягати інформація про місце розташування військових об'єктів [5].

Відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії воєнного стану, можуть обмежуватися лише конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України [6].

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля це фактично право кожного громадянина вимагати дотримання еколого-правових приписів, якому відповідає обов'язок кожного і держави по його забезпеченню. Базовим критерієм «безпечності» довкілля є нормативи екологічної безпеки. Отже, порушенням права на безпечне довкілля є перевищення нормативів екологічної безпеки [7, с. 227–228].

Національним законодавством гарантується поновлення порушених прав громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища, а їх захист здійснюється в судовому порядку відповідно до законодавства України. Але зважаючи, що даний конфлікт, який порушує екологічні права, є міждержавний, пи-

тання захисту повинні регулюватись також положеннями міжнародного права, а саме міжнародного екологічного та міжнародного гуманітарного [8, с. 67].

Звичайно, що збір доказів, їх фіксація та розрахунок завданої шкоди потребує нових підходів, способів, адже вже наявні традиційні національні методики використовувати ми не можемо.

Для розрахунку розмірів збитків вже розроблений Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації, затверджений постановою КМУ від 20 березня 2022 р., а також Методики визначення та розрахунку збитків.

Так як більшість територій, де завдається наймасовіша шкода, знаходиться під окупацією або ведуться активні бойові дії, остаточна оцінка завданих збитків може бути проведена тільки після повного звільнення всіх українських територій.

На Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України лежить основних тягар роботи з фіксації та перевірки доказів завдання шкоди, затвердження методик розрахунку розмірів збитків. Не менш важливу роль відіграє Державна екологічна інспекція України поряд з профільним міністерством. При Держекоінспекції України утворили оперативний штаб для фіксації й упорядкування інформації та формування єдиного реєстру збитків, заподіяних довкіллю внаслідок російської агресії. Важливе значення має спеціалізована екологічна прокуратура, а саме щодо проведення розслідування екологічних правопорушень в умовах збройного конфлікту. Варто згадати Національну раду з відновлення України від наслідків війни, створену указом Президента України.

З перших днів війни було запроваджено ряд новітніх інструментів для документування шкоди, завданої довкіллю, такі як: чат-бот «SaveEcoBot» та ресурс ЕкоЗагроза. Велику роботу виконує громадська благодійна організація «Екологія. Право. Людина», яка з перших днів почала фіксувати завдання екологічної шкоди, нею ж було започатковано програму в рамках якої 7 громадських природоохоронних організацій працюють в напрямках документування екологічних злочинів [9, с. 45].

Перед Україною зараз стоїть важливе завдання – зібрання достатніх доказів, їх фіксація та повнота, така інформація була належним чином задокументована та підтверджена, а розмір заподіяної шкоди російською федерацією визначений на основі но-

вітніх методик. Але виникає питання, що далі? Що з приводу компенсації?

Притягнення до відповідальності на національному рівні наврядчи вдасться, тому варто акцентувати увагу на міжнародних інституціях, це можуть бути: Міжнародний суд ООН; Міжнародний кримінальний суд [9, с. 46].

Отже, в умовах воєнного стану, право на доступ та поширення інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту не може підлягати жодним обмеженням. В часи повномасштабної війни росії проти України не можемо говорити про гарантування громадянам безпечний стан навколишнього середовища, адже використання хімічної, бактеріологічної та іншої зброї масового ураження призводять до довготривалого відновлення, а в більшості випадків і до незворотних наслідків, а отже, право на безпечне довкілля порушується. Збір, фіксація злочинів мають ґрунтуватись на визнаних міжнародних практиках, принципах об'єктивності та незалежності, для можливості подальшого врахування при розгляді у відповідних міжнародних інституціях.

1. Антонюк У. В. *Гарантії екологічних прав: проблеми наукової та нормативно-правової диференціації. Прикарпатський юридичний вісник. Збірник наукових праць. Випуск 3 (6). Івано-Франківськ, 2014. С. 101–109.*
2. *Конституція України: Закон України від 28.06.1999 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>*
3. Буцмак А. Ю. *Становлення поняття «екологічної інформації» на території сучасної України. Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України та світу: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн/офлайн конференції (Київ, 16 вересня 2022 р.). Київ: ФОП Ямчинський О.В. С. 223–225.*
4. *Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. Дата оновлення: 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 15.04.2023).*
5. *Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Дата оновлення: 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 15.04.2023).*
6. *Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. Дата оновлення: 14.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022> (дата звернення: 15.04.2023).*
7. Данилюк Л. Р. *Ключові аспекти впливу війни на стан екологічної безпеки та пріоритети подальшої екологічної політики України. Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України*

-
- та світу: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн/офлайн конференції (Київ, 16 вересня 2022 р.). Київ: ФОП Ямчинський О.В. С. 227–229.
8. Яремак З. В. *Захист довкілля під час збройного конфлікту: міжнародний аспект. Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України та світу: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн/офлайн конференції (Київ, 16 вересня 2022 р.). Київ: ФОП Ямчинський О.В. С. 67–69.*
9. Кобецька Н. Р. *Окремі аспекти організаційно-правового механізму відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю України військовою агресією Росії. Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України та світу: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн/офлайн конференції (Київ, 16 вересня 2022 р.). Київ: ФОП Ямчинський О.В. С. 44–47.*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВІДХОДІВ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ»

Підгайна А.В.

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

Дбайливе поводження з відходами – це не тренд, а швидше необхідність. Хтось скаже, що це банально і не є феноменом на сьогоднішній день, але, по-правді кажучи, зараз дана проблема є досить актуальною та нагальною. Як не крути, світ рухається вперед, змінюються цінності, технології та погляди на постійний процес трансформації цілісності речей. Постає питання: яким законом урегулювати дані відносини поводження з відходами та чи цілком норми законодавства зможуть забезпечити надійність і достатність заходів відповідальності?

На даний час основним чинним нормативно-правовим актом, який регулює відносини у сфері поводження з відходами є Закон України «Про відходи» [1]. Але в силу постійних євроінтеграційних нововведень та необхідних змін, було розроблено проект нового закону, який має назву «Про управління відходами» [2]. Він, в свою чергу, набере чинності вже з 09.07.2023 р.

У новому законі міститься вказівка на те, що він покликаний регулювати відносини пов'язані із «запобіганням утворенню та з управлінням відходами, що утворюються в Україні, а також з управлінням відходами, що перевозяться через територію Укра-

їни, вивозяться за її межі та ввозяться в Україну з метою відновлення, у тому числі, рециклінгу» (ч. 1 ст. 2 Закону).

Також новий закон узагальнив, можна сказати, більш спростив визначення поняття відходів, таким чином, полегшив процес з'ясування, що ж входить у межі даного визначення, вказавши, що відходи – будь-які речовини, матеріали і предмети, яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися (п. 7 ч. 1 Закону). Вони, в свою чергу, за Національним переліком відходів поділяються на небезпечні та ті, які не є небезпечними.

Законодавець додав новизни, використавши в новому законі систему ієрархії управління відходами, яка являє собою певну послідовність дій. Важливим фактом є те, що даний механізм закріплений також в Рамковій Директиві ЄС про відходи [3]. Тому, з упевненістю можна сказати, що це не просто новизна, а вимушена міра, враховуючи постійні євроінтеграційні процеси.

Таким чином, слід виокремити структурні елементи згадуваної ієрархії:

- запобігання утворенню відходів;
- підготовка до повторного використання;
- перероблення відходів (рециклінг)
- інша утилізація, в т.ч., шляхом відновлення енергії;
- видалення на полігони (ч. 1 ст. 4 Закону).

Варто зазначити, що дана ієрархія впроваджується не лише центральними та місцевими органами місцевого самоврядування, але й має забезпечуватися підприємствами, установами та організаціями. Це свідчить про високий рівень законодавчого закріплення відносин у сфері управління відходами.

Досить влучно законодавець увів поняття «розширеної відповідальності виробника». Це дуже ефективний і, водночас, бережливий інструмент управління відходами. Він полягає у тому, що виробники відповідають за свою продукцію навіть після того, як вона була використана, відслужила свій термін та стала непотрібною споживачеві.

Організація, яка виконує зобов'язання з розширеної відповідальності від імені виробника, забезпечує утворювачів відходів послугами з приймання та збирання відходів, що утворилися внаслідок використання продукції. Не є секретом, що кожна така організація повинна мати достатню фінансову та організаційну спроможність для виконання таких зобов'язань.

Досить часто на практиці постає питання: хто є суб'єктом права власності на відходи, а хто – суб'єктом управління відходами?

Відповідно до нового закону, суб'єктами права власності є фізичні та юридичні особи, територіальні громади та держава, хоча іноземці та особи без громадянства також можуть набувати право власності на відходи (ч. 1 ст. 11 Закону).

Суб'єктами у сфері управління відходами є громадяни України, іноземці та особи без громадянства, суб'єкти господарювання незалежно від форми власності, діяльність яких призводить до утворення відходів (ст. 4 Закону). Усі вони наділені певними правами та обов'язками, котрі зводяться до однієї спільної мети – захист здоров'я людей та навколишнього природного середовища від негативного впливу відходів.

За Законом України «Про управління відходами» діятиме ліцензійна, дозвільна та інформаційна системи управління відходами. Що на нашу думку, є досить розумно та виважено. Адже забезпечить заборону зловживанню своїми правами з боку суб'єктів господарювання.

Відповідно до Закону, задля здійснення операцій з оброблення відходів необхідно мати дозвіл для початку такої діяльності. Інакше це свідчитиме про зловживання правами суб'єктом господарювання. Аналогічно, діяльність з управління небезпечними відходами здійснюватиметься виключно на підставі ліцензії. А з метою забезпечення належного обліку, звітності, узагальнення та аналізу інформації у сфері управління відходами запроваджується інформаційна система, яка буде вестися у вигляді електронної бази даних.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що Закон України «Про управління відходами» дає можливість запровадити європейську модель ієрархії поводження з відходами. Окрім того, даний нормативно-правовий акт дає змогу створити сприятливі умови для побудови в Україні сучасної сміттєпереробної інфраструктури за європейськими стандартами, встановлюючи дуже важливий принцип «забруднювач платить». І останнє, але дуже важливе – головні зміни, які запровадить Закон – зробить поводження з відходами в разі ефективнішим та безпечнішим для людей і довкілля.

1. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР. Дата оновлення: 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.04.2023).

2. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-IX. Дата оновлення: 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (дата звернення: 21.04.2023).
3. Про відходи та про скасування деяких директив: Директива Європейського Парламенту і Ради від 19.11.2008 р. № 2008/98/ЄС. Дата оновлення: 05.07.2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-08/conv#n9 (дата звернення: 21.04.2023).

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ПРОГРАМИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ «ЄОСЕЛЯ»

Волох Ю.Р.

*Київський національний університет ім. Тараса
Шевченка*

Проблематика наявності власного нерухомого майна та його приватизації займала вагоме місце в житті громадян України. У зв'язку з бажанням купівлі власної оселі вони почали брати кредити у банках, що стало основною причиною надання особливого виду кредиту – іпотеки, а також в подальшому розробки цільових програм, що дають можливість купівлі квартири. При цьому, варто зазначити, що необхідність таких нововведень зумовила створення нових та зміни чинних законодавчих актів, що регламентували б механізми іпотечного кредитування.

Відповідно до статті 47 Конституції України кожна людина має право на житло, а держава повинна створювати такі умови, за яких кожний громадянин матиме змогу його побудувати, придбати або взяти в оренду [1]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що держава виступає гарантом умов, що дають можливість побудувати, придбати чи взяти в оренду житло, а тому як результат цього – створити такі законодавчі акти, які б регламентували придбання помешкання, виходячи з будь-яких особливостей громадян, зокрема соціального статусу, місця роботи, віку та ін.

Одним з чинних документів, що регламентує іпотечне кредитування є Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України» від 02.08.2022р. №856, яка визначає основні засади функціонування нової програми доступного кредитування житла, що ініційована президентом України Володимиром

Зеленським в умовах воєнного стану. Постанова №856 регулює механізм та умови отримання іпотечного кредиту, вимоги до житла, яке хочуть придбати під іпотеку, а також визначає категорії осіб, що мають право на отримання такого кредиту та категорії осіб, що мають право на пільгове іпотечне кредитування через застосунок Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Дія». Варто зазначити, що за допомогою цифрової трансформації подання документів для отримання кредиту дає змогу швидко подати всі необхідні документи та уникнути бюрократії, але лише за умови створення нового Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2023-2025 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» з чітким визначенням регулювання цифрової трансформації у сфері надання іпотечного кредитування.

Згідно з п. 3 Постанови №856, на забезпечення доступним іпотечним кредитуванням у вигляді 3% можуть претендувати громадяни України, які належать до однієї з таких категорій, як військовослужбовці, правоохоронці, внутрішньо переміщені особи, лікарі, освітяни та науковці, а щодо інших бажаючих отримати кредит, то діюча ставка з 1 січня поточного року становить 7% [2]. Варто зазначити, що до категорій, що отримують кредитування під 3% не належать сім'ї загиблих (померлих) захисників і захисниць України, яким виплачена одноразова грошова допомога відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» [2].

При цьому, максимальний строк наданого кредиту сягає 240 місяців (20 років), що дає можливість громадянам цілком виплатити іпотечний кредит та мати власну оселю. Виходячи з вищевказаної інформації, можна зробити висновок, що держава чітко регламентує надання кредиту на власне житло громадянам України, проте дане правове регулювання вимагає певного удосконалення, тому необхідно розглянути наступний ряд пропозицій, що дасть змогу покращити чинне законодавство в сфері надання іпотеки.

Головною пропозицією зміни чинної Постанови №856 може бути збільшення переліку пільгових категорій, що отримують іпотеку під 3%, зокрема це можуть бути молоді сім'ї, в яких чоловік

й жінка працюють в бюджетній сфері, на державних підприємствах тощо. Основною причиною такого нововведення може бути заробітна плата таких сімей, оскільки їх заробіток є мінімальним, а тому є ймовірність, що протягом 20 років при ставці 7% така сім'я не зможе виплатити іпотечний кредит. Зі збільшенням створення молодих сімей у період воєнного стану така пропозиція є цілком доцільною, адже це збільшить кількість наданих кредитів та ймовірний успіх такої цільової програми. Зокрема, можна ввести обмеження по віку молодих сімей у переліку пільговиків. При цьому варто додати до такого переліку працівників культури та соціальної сфери, що також мають низькі прибутки та повинні входити до переліку, яким надається іпотека під 3%.

Згідно з п.10 Постанови №856, мінімальний внесок сплачується не менше як 20% вартості предмета іпотеки, а тому ще однією пропозицією може бути зменшення початкового мінімального внеску за умови збільшення терміну розтермінування іпотечного кредиту, до приклад збільшення 240 місяців до 300 місяців (тобто збільшення терміну до 25 років).

У державній програмі по наданню іпотеки залучені лише декілька банків, зокрема Ощадбанк, ПриватБанк, Глобус Банк, Укр-газбанк, Sky Bank, проте перелік банків-учасників буде доповнюватися, відповідно до Постанови №856. Оскільки майже за два роки функціонування даної програми лише 5 банків є учасниками програми «єОселя» існує пропозиція збільшити перелік банку, шляхом розробки державою доповнення до нормативно-правового акту, що визначав би нові умови та заохочення для банків для надання іпотек населенню. Така пропозиція є необхідною для залучення якомога більшої кількості банків-учасників у програмі при збільшенні кількості громадян, які хотіли б отримати кредит на житло.

Отже, питання наявності власного житла в умовах воєнного стану набуло ще більшого розголосу, а тому держава згідно покладених на неї функцій створює нові цільові програми по наданню іпотечних кредитів, що чітко регламентуються нормативно-правовими актами. Згідно з державною програмою іпотечного кредитування «єОселя» у певних категорій громадян є можливість отримати іпотеку по пільговій ставці та купити житло. Проте у процесі дослідження ми доходимо до висновку, що механізм, за допомогою якого реалізується отримання іпотечного кредиту за програмою «єОселя» потребує удосконалення в певних аспектах,

зокрема збільшення переліку пільгових категорій, збільшення терміну кредитування та зменшення початкового мінімального внеску з метою збільшення кількості надання іпотечного кредиту населенню, при цьому збільшенню банків-учасників, що надаватимуть більшій кількості населення такі кредити.

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України: постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2022р. №856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2022-%D0%BF#Text>
3. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text>
4. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018р. №67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМИТНЕННЯ АВТОМОБІЛІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мингальова А.С.

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України постала гостра необхідність у додатковій техніці для переміщення військових, евакуації громадян та доставки гуманітарних товарів. Тому з 1 березня 2022 року уряд вирішив прирівняти ввезення автомобілів до гуманітарної допомоги. Транспорт для військових завозили за спрощеною процедурою, однак до декларації обов'язково треба було додати дозвіл від військової адміністрації, з отриманням якого виникали труднощі.

Відтоді Міністерство фінансів України почало розглядати впровадження нульового розмитнення для автомобілів з іноземною реєстрацією. Нульове розмитнення автомобілів – це процедура, яка дозволяє ввезти авто з-за кордону без сплати митних платежів [1].

Так, з 1 квітня 2022 року розмитнення авто стало безкоштовним. Після прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX [3], Верховна Рада України скасувала митні збори, ПДВ і акциз при ввезенні транспортних засобів із-за кордону для усіх фізичних осіб на час воєнного стану.

Протягом першого ж тижня після скасування митних платежів було ввезено більше ніж 14 тисяч легкових автомобілів. На західних кордонах утворились величезні черги на в'їзд в Україну. Нульове розмитнення викликало справжній ажіотаж і серед звичайних автомобілістів. Окрім волонтерів, що перевозили гуманітарну допомогу для постраждалих та спорядження для військових, на кордоні стояли ще й охочі привезти транспортний засіб з Європи без сплати податків. Оскільки законодавством ЄС не передбачено виокремлення дорожніх смуг для гуманітарних вантажів, то на українському кордоні починаючи з 25 квітня 2022 року авто, що куплені для особистого користування, оформлювалися у виключному переліку пунктів пропуску.

Із збільшенням кількості автомобілів на митниці, урядом було зареєстровано законопроект №7468, що передбачає швидке розмитнення через додаток «Дія» з метою унеможливлення корупційних ризиків. Однак, Міністерство фінансів не підтримало законопроект через потенційні втрати для бюджету.

Нульове розмитнення, безсумнівно, вплинуло на надходження до бюджету. За час його дії було ввезено на територію України понад 163 тисячі транспортних засобів. За розрахунками уряду, якби ці автомобілі завозили за звичним розмитненням (мито, акциз та ПДВ), то збори становили б 17,8 млрд. грн.

Згодом Верховна рада прийняла рішення про скасування нульового розмитнення. І вже 26 квітня 2022 року у парламенті зареєстрували законопроект, який пропонує відновити оподаткування транспортних засобів, що ввозяться з-за кордону. З 1 липня 2022 року було введено в дію Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» №2325-IX [4], що скасовує звільнення від оподаткування ПДВ, акцизним податком та мита операцій з ввезення на митну територію України транспортних засобів.

Однак, для волонтерів, які допомагають захисникам України, хочуть зробити виняток. Експерти та урядовці мають на меті запровадити нульове розмитнення транспортних засобів, але з певним рядом обмежень щодо груп осіб та марки авто, що підлягатимуть нульовому розмитненню.

Скасування розмитнення має як і переваги, так і недоліки. Зокрема його позитивна сторона охоплює як і автовласників особисто, в розрізі зниження ціни авто, так і економіку країни в цілому, а саме стимулювання внутрішнього ринку за рахунок появи конкурентних товарів. Також, перевагою може бути зменшення кількості нелегально ввезених транспортних засобів. Наразі митні збори можуть бути невиправдано великими, тому власники автомобілів з іноземною реєстрацією намагатимуться знайти механізми ухилення від сплати митних платежів при імпорті транспортного засобу.

Основним недоліком нульового розмитнення є зменшення бюджетних надходжень, бо відсутність ставки розмитнення може викликати значні втрати доходів. До того ж, може виникнути проблема контролю якості та безпеки імпортованих автомобілів, що, в свою чергу, вплине на зростання кількості ДТП. Окрім того, нульове розмитнення може призвести до зростання обсягів вживаних та екологічно шкідливих автомобілів, що загрожуватиме навколишньому середовищу та здоров'ю населення.

Отже, перш ніж приймати рішення про повернення нульового розмитнення, потрібно уважно оцінити переваги та ризики. Слід забезпечити належний контроль за якістю та безпекою імпортованих автомобілів та розглянути варіанти збалансування можливих втрат бюджетних надходжень.

1. Нульове розмитнення авто 2023 в Україні: останні новини та деталі. Митний брокер «Yevro Брокер». URL: <https://www.yevro.com.ua/category/novynutyntnyuzi/> (дата звернення: 25.04.2023р.)
2. Пільгове розмитнення авто пропонують повернути для деяких громадян: нові законопроекти. Портал для бухгалтерів, фінансистів, юристів «Дебет-Кредит». URL: <https://news.dtk.ua/society/auto/77965-pilgove-rozmitnennia-avto-proponuiut-povernuti-dlia-deiakix-gromadian-novi-zakonoprojekti> (дата звернення: 26.04.2023р.)
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022, №2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 25.04.2023р.)

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування: Закон України від 21.06.2022, №2325-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-IX#Text> (дата звернення: 27.04.2023р.)

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСОБИ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗГВАЛТУВАННЯ ТА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Каглійчук М.

*Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника*

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України значно зросли протиправні діяння, які кваліфікуються як війсьні злочини. Так, починаючи з 24 лютого 2022 року станом на 3 червня цього ж року ООН зафіксувала 124 випадки сексуального насильства, вчиненого стосовно осіб різної статі та віку [1]. Станом на кінець грудня 2022 року Офіс Генерального прокурора України опублікував інформацію про встановлення 154 випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, 6 військовослужбовцям РФ було повідомлено про підозру, щодо двох осіб до суду скеровано обвинувальні акти, а одну особу засуджено [2]. За інформацією з офіційного сайту Офісу Генерального Прокурора, «з початку року спостерігається зростання більше ніж на 40% у порівнянні з минулим роком кількості потерпілих від злочинів дітей, з яких понад 300 стали потерпілими від злочинів проти статевої свободи та недоторканості» [3]. Згідно із звітів прокуратури за січень-грудень 2021 року, потерпілими від згвалтувань та замахів на них стало 148 малолітніх та 136 неповнолітніх осіб. За цей же період у 2020 році 82 неповнолітніх та 151 малолітній. В той час як статистика за 2022 рік за вказаний період вказує, що потерпілими від сексуального насильства є 38 неповнолітніх та 54 малолітніх, а від згвалтувань – 61 і 97 відповідно. Однак не слід забувати, що в час війни такі правопорушення кваліфікують і за статтею 438 (порушення законів та звичаїв війни). Так, згідно статистики потерпілими за кваліфікацією цієї статті є 3394 неповнолітніх та 812 малолітніх. [4].

Попри те, що статеві злочини зараз мають масштабний характер, законодавством не достатньо врегульована кримінальна відповідальність за такі діяння. Так, постає питання кваліфікації даного правопорушення, адже це може бути ст. 152 та 153 Кримінального кодексу України з врахуванням воєнного стану, як обставини, що обтяжує кримінальну відповідальність, а також ст. 433 КК України, яка встановлює відповідальність за насильство щодо цивільного населення в районі бойових дій, крім того, статтею 438 встановлена відповідальність за жорстоке поводження з цивільним населення [5].

На даний час існує Законопроект про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за зґвалтування та сексуальне насильство дітей від 01.07.2022. Одним із положень є доповнення статей 152 та 153 КК України частиною 7 яка встановлюватиме відповідальність за підбурювання чи видання наказу щодо вчинення зґвалтування та сексуального насильства відповідно, в умовах воєнного стану, якщо вони спричинили смерть малолітнього або інші тяжкі наслідки. Санкція обох статей передбачає довічне позбавлення волі.

Слід погодитися з тим, що дані діяння потребують встановлення відповідної кримінальної відповідальності, однак, запропонована редакція статей включає можливість застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності та інституту звільнення від відбування покарання відповідно до статей 49 і 80 КК відповідно [6]. Спірним також є питання щодо безальтернативності санкцій статей, оскільки такі положення суперечать індивідуальності покаранню, про що зазначено в Конституції України (ст.61) , а також Рішенні Конституційного Суду України № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року [7]. Тому слід погодитися із думкою, викладеною у Висновку, що повинна бути встановлена також мінімальна і максимальна межа такого покарання, як позбавлення волі на певний строк. Крім того, суб'єктом таких правопорушень слід вважати не лише осіб, які віддали наказ чи були підбурювачами, а також й інших осіб, які стали співучасниками таких протиправних діянь.

Тому, змінюючи ст.152 та 153 КК України, слід також врахувати необхідність зміни статті 49 Кримінального Кодексу. Зокрема, слід доповнити її частиною 7, яка б закріплювала положення про те, що при вчиненні кримінальних правопорушень, передба-

чених ст.152 та 153, щодо малолітніх дітей під час дії воєнного стану давність не поширюється. Наприклад, :

- щодо ч.7 ст.49 КК України :

«7. У разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 152-153 цього Кодексу в час воєнного стану стосовно малолітньої особи давність не застосовується».

- щодо ч.7 ст.152 КК України :

«7. Дії, передбачені частинами першою, другою та третьою цієї статті або відання наказу щодо таких дій щодо малолітньої особи, вчинені в умовах воєнного стану, -

караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі».

- щодо ч.7 ст. 153 КК України :

«7. Дії, передбачені частинами першою, другою та третьою цієї статті або відання наказу щодо таких дій щодо малолітньої особи, вчинені в умовах воєнного стану, -

караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі».

Альтернативним варіантом є внесення доповнень до ст.438 КК України. Дані зміни є більш раціональними з огляду на відсутність необхідності внесення змін у Загальну частину КК України, а також спеціальний суб'єкт діяння.

Так, можливим варіантом доповнення ст.438 КК України є :

«3. Жорстоке поводження з малолітньою особою, шляхом вчинення дій, передбачених частинами першою, другою та третьою статті 152 цього Кодексу або частинами першою, другою та третьою статті 153 цього Кодексу, -

караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі».

Отже, дані зміни до Кримінального кодексу України удосконалять можливість притягнення до відповідальності злочинців, які вчиняють діяння, передбачені статтями 152 та 153 в умовах воєнного стану.

1. *Украина: почему так сложно расследовать факты сексуального насилия во время войны [Електронний ресурс] : Офіційний електронний ресурс ООН. – URL : <https://news.un.org/ru/story/2022/07/1427382> .*
2. *Прокурори встановили вже 154 факти сексуального насильства з боку військовослужбовців РФ [Електронний ресурс] : Електронний портал Офісу Генерального Прокурора. – URL : <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/prokurori->*

-
- vstanovili-vze-154-fakti-seksualnogo-nasilstva-z-boku-viiskovoslužbovciv-rf-onovleno.*
3. *Захист інтересів дітей – один з основних пріоритетів роботи органів прокуратури [Електронний ресурс] : Електронний портал Офісу Генерального Прокурора. – URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/zaxist-interesiv-ditei-odin-z-osnovnix-prioritetiv-roboti-organiv-prokuraturi> .*
 4. *Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування [Електронний ресурс] // Портал Офісу Генерального прокурора –URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>*
 5. *Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> .*
 6. *Науково-експертний висновок до Проекту Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за звалтування та сексуальне насильство дітей [Електронний ресурс] – URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39917> .*
 7. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України [Електронний ресурс] – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> .*

ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗА УМИСНІ НАПАДИ НА РЕЛІГІЙНІ, ОСВІТНІ ТА КУЛЬТУРНО- ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ В УКРАЇНІ

Сулима А.П.

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, Навчально-науковий
юридичний інститут*

Актуальність теми. Війна російської федерації яка триває з 2014 року принесла Україні величезні втрати: сотні знищених міст, розграбованих закладів культури, забрано десятки тисяч життів - як військових, так і цивільних. З боку ж рф відбулося скоєння сотень воєнних злочинів, здійснення яких є недопустимим за нормами міжнародного гуманітарного права. Постає проблема притягнення до відповідальності російських військових за скоєні злочини на території України, тому дане дослідження ста-

не корисним, і на його основі можна буде робити певні висновки про можливі способи та методи притягнення до відповідальності російських військових та військово-політичного керівництва рф.

Поширеним злочином, який здійснюють російські військові є знищення релігійних, освітніх та культурно-історичних пам'яток. Культурним пам'яткам завдається величезна шкода, втрачено безліч історично-культурних цінностей.

Метою статті є аналіз положень національного законодавства України та міжнародних актів, що передбачають захист пам'яток історії та культури, а також напрацювання шляхів механізму притягнення до відповідальності російських військових за здійснені злочини.

Для написання статті використовуватись теоретичні методи дослідження, а саме: аналіз, узагальнення, пояснення та класифікація.

Виклад основного матеріалу. Від почату повномасштабної війни рф проти України, російськими військовими було зруйновано величезну кількість цивільних об'єктів: десятки лікарень, дитячих садочків, кінотеатрів, житлових комплексів та ін. Культурні пам'ятки також зазнали великих збитків. Підрахунок загальних втрат серед культурної спадщини дуже ускладнений, адже деякі споруди знаходяться на території підконтрольній ворогу, тож опис втрат і завданих збитків стає неможливим.

Згідно офіційних даних, що були опубліковані на сайті Міністерства культури та інформаційної політики України 4 вересня 2022 р., на території України було зафіксовано півтисячі епізодів воєнних злочинів рф проти українських об'єктів культурної спадщини та закладів культури [1].

Згідно попередніх підрахунків, внаслідок обстрілів окупантів 142 об'єкти культурної спадщини зазнали руйнацій і пошкоджень: 23 пам'ятки національного значення, 112 пам'яток місцевого значення та 7 щойновиявлених об'єктів культурної спадщини. Цінні історичні забудови також зазнали чималих руйнувань, а їх загальна кількість становить 132 об'єкти.

Спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) 22 жовтня 2022 р. підтвердила пошкодження 207 об'єктів культурної спадщини в Україні від початку повномасштабного вторгнення РФ 24 лютого [2].

Якщо, в пошуках правових підстав та механізмів притягнення російських військових до відповідальності, звернутися до законо-

давства України, то, перш за все, йдеться про норми Кримінального кодексу України. Так, наявна ст. 438 (Порушення законів та звичаїв війни), а частина 1 ст. цієї статті передбачає відповідальність за розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій [3].

Як зазначає суддя Верховного Суду Г. Анісімов, ст. 438 КК України фактично є бланкетною нормою, і її «міжнародно-правова» бланкетність у кожному конкретному випадку потребує звернення до правил та звичаїв ведення війни, які повинні містити посилання на норми, статті і правила конвенцій, або норми звичаєвих правил, що наповнюють зміст об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 438 КК України [4].

Сьогодні необхідно розуміти, що для притягнення російських військових до відповідальності наших національних механізмів може бути недостатньо. Ми можемо заочно розслідувати дії російських військових в межах кримінальних проваджень, проводити судові засідання та виносити обвинувальні вирокі, однак для виконання таких вироків потрібно затримувати російських військових на території України або на території інших держав (за умов оголошення цих осіб у міжнародний розшук за запитом України). Тому потрібно розглянути міжнародні акти та міжнародні механізми притягнення до відповідальності за умисні напади на релігійні, освітні та культурно-історичні пам'ятки.

Культурна спадщина в умовах війни підлягає захисту у рамках Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 року. Наявний також Перший протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 р., а також Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 26 травня 1999 року.

Другий протокол до Конвенції ООН від 1954 року передбачає, що застосування принципу «воєнна необхідність» при пошкодженні культурних цінностей можливе лише, якщо «немає жодної практично можливої альтернативи для отримання рівноцінної військової переваги» [5]. Варто зазначити, що культурні об'єкти,

які були атаковані в Україні, не використовувалися як військові - їхнє знищення не було викликано воєнною необхідністю.

Слід зазначити, що стаття 53 (1) Додаткового протоколу I та стаття 16 Додаткового протоколу II Гаазької конвенції йдуть ще далі: вони не передбачають можливості порушити заборону нападу на культурні цінності з посиланням на дійсну військову необхідність. «Культурні цінності підлягають особливому захисту. Історичні пам'ятки, витвори мистецтва та місця відправлення культу, які становлять культурну чи духовну спадщину народів, не повинні бути об'єктами будь-яких ворожих дій і не повинні використовуватись для підтримки військових зусиль.» [6, 58с.].

Згідно норм міжнародного гуманітарного права, культурні цінності користуються загальним захистом як цивільні об'єкти. Крім того, слід вживати особливих запобіжних заходів, щоб уникнути заподіяння шкоди культурним цінностям, оскільки вони відносяться до найбільш цінних цивільних об'єктів. Потреба таких запобіжних заходів зростає, якщо той чи інший предмет чи об'єкт є об'єктом культурної спадщини народу [6].

Висновки. Притягнення до відповідальності російських військових за умисні напади на релігійні, освітні та культурно-історичні пам'ятки на території України може відбуватися в межах притягнення їх до кримінальної відповідальності згідно зі ст. 438 Кримінального кодексу України.

Напади російських військових на релігійні, освітні та культурно-історичні пам'ятки проявляються як через розграбування національних цінностей на окупованій території, так і, в основному, через інші порушення законів та звичаїв війни. Зміст поняття «інші порушення законів та звичаїв війни» розкривається у міжнародно-правових актах, оскільки ст. 438 Кримінального кодексу України є бланкетною.

Можливо сьогодні постає потреба у вдосконаленні Кримінального кодексу України, зокрема доповненням його новою статтею, яка б прямо передбачала відповідальність за воєнні злочини проти культурних цінностей, що перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права. Крім того, є необхідним пошук нових інструментів для притягнення до відповідальності російських військових, наприклад утворення окремого Міжнародного трибуналу, який би мав юрисдикцію розглядати всі дії військових рф на території України, починаючи з 2014 р.

1. Міністерство культури та інформаційної політики України. МКІП зафіксувало півтисячі епізодів воєнних злочинів рф проти українських об'єктів культурної спадщини та закладів культури. URL: <https://mkip.gov.ua/news/7646.html> (дата звернення 04.12.2022).
2. Смишляев С. ЮНЕСКО: В Україні пошкоджено понад 200 об'єктів культури. URL: <https://www.dw.com/uk/unesko-v-ukraini-poskodzeno-ponad-200-obektiv-kulturnoi-spadcini/a-63570995> (дата звернення 27.10.2022).
3. Кримінальний Кодекс України. Електронна версія. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Стаття 438 КК України фактично є бланкетною нормою: суддя Верховного суду Герман Анісімов. URL: <https://advokatpost.com/stattia-438-kk-ukrainy-faktychno-ie-blanketnoiu-normoiu-suddia-verkhovnoho-sudu-herman-anisimov/> (дата звернення 06.12.2022)
5. Гайдай О. Знищення культурної спадщини України. Чи можна притягнути Росію до відповідальності? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viypa-v-ukrajini-chi-vidpovist-rf-za-znishchennya-pat-uatok-kulturi-mariupol-novini-ukrajini-50259496.html> (дата звернення 28.07.2022)
6. Основні положення Женевських Конвенцій і Додаткових протоколів до них: Довідкове видання/ Міжнародний комітет Червоного Хреста – Женева, 2016. 58с.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Бринська Я.І.

*Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника*

На сьогоднішній день цифровізація набуває стрімкого розвитку та глобальних масштабів у всіх сферах життєдіяльності людини. Передумовою цього стала жорстока об'єктивна реальність (пандемія та війна росії проти України). Не є винятком і кримінальне провадження, оскільки процес цифровізації торкнувся кожної її стадії[1, с.438].

Безперечно, в умовах воєнного стану відеоконференцз'язок був і залишається однією з таких технологій, яка інтенсивно розвивається. Наразі досить часто досудові розслідування і судові провадження здійснюються у режимі відеоконференції [2,с.233].

Більшість авторів щодо визначення поняття відеоконференції досліджують це питання з технічного боку. До прикладу, Н. Панько вказує, що: «під відеоконференцією у кримінальному провадженні слід розуміти особливу процедуру, що виконується за допомогою телекомунікаційних технологій, при якій спілкування у вигляді обміну аудіо- та відеоінформацією між віддаленими учасниками слідчої (розшукової) дії відбувається на відстані (дистанційно), але в режимі реального часу»[3, с.395].

Порядок здійснення процесуальних дій в режимі відеоконференцз'язку регламентований не тільки Кримінальним процесуальним кодексом України[4], а також Положенням про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи[5].

У інших країнах давно і широко використовується відеоконференцз'язок у кримінальному процесі. До прикладу: у Німеччині,

Великій Британії, Фінляндії, Канаді, Естонії та багатьох інших державах.

Варто зауважити, що у кримінальному процесуальному законодавстві відсутнє легальне визначення поняття відеоконференції. Проте визначено чіткі підстави для її застосування під час досудового розслідування(частина 1 статті 232 КПК України) та судового провадження (стаття 336 КПК України) [4], [6, с.19].

Тому слід мати на увазі, що використання системи відеоконференції у кримінальному судочинстві має як ряд очевидних переваг, так і недоліків.

Отож, перевагами відеоконференцзв'язку є: 1) сучасність, дає можливість «йти в ногу з часом»; 2) зручність, яка характеризується суттєвою економією часу та ресурсів; 3) швидкість та ефективність – полягає в тому, що відеоконференція здатна забезпечити розгляд великої кількості кримінальних проваджень за визначений проміжок часу, продуктивність їх розгляду та скорочення строку розгляду кримінальних проваджень[6,с.23]. Важливим аспектом у роботі системи є кросплатформність, тобто можливість функціонування такого інструменту на різних операційних системах та платформах, усунення необхідності перевезення чи пересилання паперових документів[7, с.80].

Проте, поряд із перевагами відеоконференцію не минули й недоліки в її застосуванні, до яких можна віднести наступні негативні аспекти: 1) складність використання зумовлюється достатньо частими збоями в роботі мережі Інтернет, відсутність спеціальних знань працівників у роботі програм, які використовуються для забезпечення проведення дистанційного провадження, а також низька якість зображення та звуку; 2) порушення прав учасників процесу – полягає в загрозі «хакерського» вторгнення, кібератак в силу чого можливе використання особистих даних осіб та матеріалів кримінального провадження з корисливих мотивів або шляхом їх розповсюдження; 3) складність передачі всього обсягу інформації, оскільки відсутня можливість встановити належний психологічний контакт з особою, діагностувати істинність та достовірність показань, а також проблема викриття неправдивих відомостей; 4) відсутність належного технічного забезпечення.

Також деякі науковці пропонують внести зміни до частини 3 статті 232 КПК України, а саме вказівку на те, щоб до спеціаліста були встановлені чіткі вимоги такі як: наявність вищої освіти

ти в галузі комп'ютерних наук та інформаційних технологій за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр, стаж роботи в галузі IT-технологій не менше 3 років та володіння мовою програмування[6,с.23].

Хотілося б вказати на те, проведення судового засідання в Україні у режимі відеоконференції забезпечується лише ліцензованою програмою TrueConf, яка забезпечує учасникам процесу інформаційну безпеку[8]. Водночас проведення судового розгляду у кримінальному провадженні, зокрема й апеляційного, за допомогою власних засобів зв'язку, у тому числі з використанням програми EasyCon, положеннями чинного законодавства не регламентовано[9],[10].

Отже, з урахуванням тих викликів, які наразі постали перед системою правосуддя, без сумніву, механізм відеоконференції є необхідним та важливим для оперативності досудового розслідування, так і судового розгляду.

Зважаючи на все вищенаведене, можна стверджувати, що, попри низку ризиків та прорахунків, які потрібно врегулювати законодавчо та пропрацювати на практиці, сама концепція судової реформи в напрямку її цифровізації є досить прогресивною та актуальною.

1. Гловіук І., Дроздов О. *Проведення судового засідання у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні: доктринальні та практичні проблеми*. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 438–444. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/104.pdf (дата звернення: 25.04.2023).
2. Ковальчук Л.В., Довгань Б. В. *Діджиталізація кримінального провадження: переваги та недоліки*. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. С. 232–236. URL: http://lsej.org.ua/3_2022/53.pdf (дата звернення: 25.04.2023).
3. Хандій К. В. *Актуальність застосування режиму відеоконференції в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану*. Збірник конференції ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ. 26 трав. 2022 р. С. 395–399. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/21570/1/Збірник%20конференції%2026.05.22_шапки_red_p396-400.pdf (дата звернення: 25.04.2023).
4. *Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 25.04.2023).
5. *Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : Положення від*

- 17.08.2021 р. № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#n22> (дата звернення: 25.04.2023).
6. Бусакевич А. Відеоконференція у кримінальному провадженні : автореф. 2020.35 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12955/Zytova%20feyeriia.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.04.2023).
 7. Банах С., Грубінко А., Онищук І. Переваги та недоліки впровадження системи електронного кримінального провадження в органах досудового слідства України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 29. С. 77–83. URL: <http://appj.wupl.edu.ua/index.php/appj/article/viewFile/1338/1384> (дата звернення: 25.04.2023).
 8. Ухвала Верховного Суду від 11.04.2022 у справі №572/499/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103906885> (дата звернення: 25.04.2023).
 9. Ухвала Верховного Суду від 12.05.2022 у справі №442/3912/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104283020> (дата звернення: 25.04.2023).
 10. Рабко Т. Проведення судового засідання в режимі відеоконференції поза межами суду у кримінальному процесі. *Огляд судової практики. Higher School of Advocacy*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/provedennya-sudovogo-zasidannya-v-rezhymi-videokonferentsiyi-pozha-mezhamy-sudu-u-kryminalnomu-protsesi-oglyad-sudovoyi-praktyky> (дата звернення: 25.04.2023).

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS IN CONDITIONS OF WAR

Diana Danyliuk

*Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, the
educational and scientific law institute*

In recent decades, the protection and well-being of children during conflict has become an important part of the international community's agenda. In this way, a number of norms and standards were developed that form a legal framework for the protection of children in armed conflict.

Children growing up in conditions of war are protected by international humanitarian law as part of the civilian population. However, given the vulnerability and developmental needs of children, children have special protections. Some guarantees provided by international legal acts have become part of customary law.

The main international legal acts that are the basis for the protection of children in situations of armed conflict:

- UN Convention on the Rights of the Child (1989)
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Participation of Children in Armed Conflicts (2000, ratified by Ukraine in 2004)
- Geneva Conventions for the Protection of War Victims (1949)
- Additional Protocols to the Geneva Conventions (1977)
- International Labour Organization Convention No. 182 on the prohibition and immediate measures to eliminate the worst forms of child labour (1999)
- The Rome Statute of the International Criminal Court (2002) and a number of UN Security Council Resolutions adopted between 1999 and 2009

A system of international agreements, protocols and other «soft law» instruments continues to develop and provide guidance on how to enhance the protection and observance of children's rights during armed conflict. However, the effective implementation of the standards

stipulated by these regulations is still a significant problem in many parts of the world, and in particular in Ukraine.

The UN Security Council identifies six serious violations against children during armed conflicts:

1. abduction and illegal removal of children;
2. recruitment and use of children;
3. murders and mutilations;
4. rape and other forms of sexual violence;
5. attacks on schools, hospitals and protected persons associated with them;
6. denial of access to humanitarian aid.

The prosecutor's office recorded the following crimes against children committed by the Russian Federation during the full-scale invasion:

- 551 — murders, injuries, sexual violence, kidnapping;
- 491 — armed attacks and destruction of civilian children's infrastructure.

Russian occupiers forcibly relocated more than 1.1 million people to remote regions of the Russian Federation. At the same time, Ukrainians are issued documents that prohibit them from leaving Russian regions for two years. Some of the hostages are relocated to Siberia and beyond the Arctic Circle.

The Russian Federation deported more than 234,000 minors to its territory and Belarus, and also forcibly resettled them to the temporarily occupied territories of Ukraine.

In the Geneva Conventions of 1949 (JK IV) and the Additional Protocols (DP I) to them of 1977, the rulemakers paid attention to the protection of children, which is provided to them in accordance with the provisions concerning both the civilian population as a whole and its specific category - children. However, the need to create a unified document that would guarantee the protection of children and their rights remained relevant.

The mentioned documents imperatively prohibit attacks on civilians, as well as the use of non-selective failure. All of them were brutally violated by Russia during the shelling of Mariupol, Kyiv, Kharkiv, Kherson, Chernihiv and other settlements and provoked numerous victims among children. Russia completely ignores and does not follow the fundamental rules of warfare.

I would like to note that children are a separate category that needs special protection from the threats and dangers of war. Special norms

of international humanitarian law regarding the protection of children during an international armed conflict are contained in Article 77 of the DP I, which defines that children enjoy special respect, they are provided with protection and assistance that is necessary due to their age or for any other reason, as well as protection against any kind of indecent assault. In the occupied territories of Ukraine, the armed forces of the Russian Federation used extrajudicial executions, illegal deprivation of liberty, torture and ill-treatment, rape and other sexual violence.

People were detained, some illegally deported to the Russian Federation, many people are still considered missing. Sexual violence was committed against victims of all ages. Family members, including children, were sometimes forced to witness these crimes.

Customary international humanitarian law, as well as the UN Convention on the Rights of the Child, clearly state that during an armed conflict, children have the right to special protection. Separate prohibitions concern the involvement of children in armed conflict. Among them are bans on recruiting children into the armed forces and allowing children to participate in hostilities. These prohibitions are contained in the 2000 Optional Protocol on the Involvement of Children in Armed Conflict, as well as in the 1974 Declaration on the Protection of the Rights of Women and Children in Emergency Situations and Armed Conflict.

The recruitment and use of children is the first of six serious violations against children committed by Russia during the international armed conflict caused by its aggression against Ukraine.

Representatives of the armed forces of the Russian Federation in one of the occupied settlements involved the teenager in reconnaissance of the positions of the Armed Forces of Ukraine, as well as guarding and patrolling the settlement. Thus, in Kharkiv, the occupiers established contact with a minor boy through a Telegram channel and promised to pay money for information about the positions of the Armed Forces of Ukraine on the territory of the city. The same fact was in Luhansk region. Also, in the Chernihiv region, during the occupation of one of the villages, a minor received from the occupiers the task of conducting reconnaissance of the positions of the Armed Forces. In addition, to show affection and support to the occupiers, he tied red bandages on his hands and feet and walked around the village with them.

At the same time, the 16-year-old boy «directed» enemies to apartments whose owners are related to law enforcement agencies or military units of Ukraine and possess weapons.

The recruitment and use of children is expressly prohibited:
international law:

— norm 136 of customary international humanitarian law;

— common article 3 of the Geneva Conventions of 1949;

— Article 77 of the Additional Protocol to the Geneva Conventions of 1949, which concerns the protection of victims of international armed conflicts;

— Article 38 of the Convention on the Rights of the Child;

— Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Participation of Children in Armed Conflicts;

the national law of Ukraine:

— Article 30 of the Law of Ukraine «On Childhood Protection»;

— Article 438 of the Criminal Code of Ukraine;

the national law of Russia:

— the federal law «On Basic Guarantees of Children’s Rights in the Russian Federation.»

All the above norms of international law are mandatory for the Russian Federation. However, this does not prevent the aggressor from cynically violating them both against Ukrainian children and against his own.

Currently, the murders of children and the harm caused to them as a result of shelling with the use of any weapon and equipment are being investigated, both directly and through damage to buildings and vehicles.

The number of injured children reaches 500 people (dead). Every day in Ukraine, at least 4 children die from the weapons of Russian troops. Also, children receive injuries that are dangerous for their life and health and often lead to disability. Most children were affected in Kyiv, Donetsk, Kharkiv, Chernihiv, Mykolaiv, Luhansk, Kherson, Zaporizhzhia, Zhytomyr, and Sumy regions.

The international criminal responsibility of Russia’s top military and political leadership for serious violations of international humanitarian law, including crimes against children, as well as the criminal responsibility of every Russian serviceman who committed a war crime is a matter of time.

Despite the existence of numerous international legal norms operating in armed conflict, the rights of millions of children around

the world are still violated. States are obliged to put an end to this situation. Therefore, national legislation is an important part of the legal system designed to protect children in conflict zones. The protection of children's rights is one of the most important priorities in our country, because the attitude towards children, the level of their safety and protection in the state, the state of their comprehensive development is one of the indicators of the civilization and humanity of society. Full and effective protection of children's rights is the duty of the state.

PROBLEMS OF ADAPTING THE LEGAL SYSTEM OF UKRAINE TO THE LEGAL SYSTEM OF THE EUROPEAN UNION

Iryna Dutka

*Vasyl Stefanyk Precarpathian national university,
the educational and scientific law institute, master's
student*

Ukraine has been seeking closer integration with the European Union (EU) for several years, and this process has led to significant changes in the legal system. As part of this integration, Ukraine has undertaken to align its legal system with the EU legal system. However, the adaptation process has been fraught with challenges, and there are still significant gaps between the two systems.

The relevance of the problem lies in the fact that the integration of Ukraine into the European legal space is a strategic task for the country. This integration can provide Ukraine with access to the European market, increased investment, and enhanced political and social ties with the EU member states. However, the differences between the legal systems of Ukraine and the EU pose significant challenges.

Purpose and task: The purpose of this study is to examine the problems of adapting the legal system of Ukraine to the legal system of the European Union. The main task is to identify the main challenges and obstacles faced by Ukraine in this process and to propose solutions to address them.

Object and subject: The object of the study is the legal system of Ukraine, while the subject is the process of adapting the legal system of Ukraine to the legal system of the European Union.

Research methodology: The study will use a combination of qualitative and quantitative research methods, including document analysis, expert interviews, and surveys. The document analysis will focus on relevant legal documents, including EU directives and regulations, as well as Ukrainian laws and regulations. Expert interviews will involve legal experts and practitioners with experience in EU law and Ukrainian law. Surveys will be used to gather data from stakeholders, including lawyers, judges, and academics.

Theoretical and practical significance: The theoretical significance of this study lies in the fact that it will contribute to the development of legal theory related to the process of adapting legal systems to meet the requirements of international legal standards. The practical significance of the study is that it will provide guidance for policymakers and legal practitioners involved in the process of aligning the legal system of Ukraine with the EU legal system.

The Rome I Regulation lets people choose which law they want to use in their contract, not just the law of the EU country they're in. They can even choose a law from another country or agreement.

«Rules about what laws apply in different countries are very important in international law.» The reasons for different laws are the rules made by a country's leaders and agreements made between countries. They become part of the laws that people have to follow.

Harmonization of law means making national laws more similar to each other and getting rid of any big differences between them. «Harmonization and unification of laws are related, but harmonization is wider because it involves making different national legal systems more similar, not just making them the same.» Harmonization is different from unification because it doesn't need any international agreements to happen. When there are no written agreements, it affects how we work together to make sure our laws are similar. We may work together on purpose or it may just happen naturally. When countries work together and cooperate, they often end up having similar rules and laws. This is called spontaneous harmonization. Targeted harmonization means one state is aware of and adopting the laws of other states.

Making sure that a country's laws match with European laws needs everyone to work together in a planned way, following rules and step by step.

First, they figure out what needs to be the same between different countries working together. They look at what rules they already

agreed on and see what laws need to match up. They make a list of the legal issues they need to fix in these areas. We translate and process important laws from the EU so they can be used in real life. We also provide resources to help people analyse and develop our own laws. People involved in this work learn about legislation, monitoring, and getting information. By arranging trips to different countries for learning purposes.

In the second step, we compare the goals and rules of integration, look at the laws of different countries, and see if they follow international treaties. We make suggestions about how to make the laws match better and consider how it will affect our own country's legal system. We also make sure everyone understands the same definitions and vocabulary.

At stage three, they pick which laws need to be the same and which agreements they need to make with other countries. We decide on the best way to match things together and how much we should do it.

At stage four, the government makes new laws or changes to existing ones. They do it all at the same time. We need to fix any problems between national and international laws by following certain steps. This includes using principles and rules that are widely accepted and putting them into the laws of each country. We also need to be careful when adding international laws into a country's legal system.

Harmonized regulatory legal acts must adhere to a set of requirements, including the inclusion of legal norms that are in alignment with the provisions outlined in current international treaties. Additionally, these acts must facilitate a consistent comprehension and implementation among concerned parties.

The present text concerns the application of regulations that are agreed upon by all parties involved in legal relations, as outlined in international agreements. The aim is to execute legal procedures that are designed to eliminate or reduce the need for departmental intervention, while also providing the means by which regulations can be harmonized. Additionally, there must be clear and effective mechanisms in place to ensure the implementation of legal standards and regulations extended by harmonized legal entities, as well as incentives for law-abiding conduct and measures of accountability for illicit activities. Finally, a systematic and interconnected approach must be adopted in the creation of national and international regulations and frameworks that contribute to the process of harmonization. The feasibility of this proposition appears viable under the condition

that the fundamental prerequisites of the rule-making methodology are adhered to, which involve having a comprehensive conceptual framework and a cohesive rule-making technique. Additionally, regulatory legal instruments must distinctly define the terminology employed therein, establish an unambiguous target of legal regulation, and predominantly employ norms of law that possess direct effect, while refraining from utilizing blanket norms.

At the fifth phase of the process, coordinated measures are executed and the outcomes obtained are evaluated at both the intergovernmental and domestic levels. In forthcoming times, it may be feasible to persist with the process of integration interaction towards the pursuit of amalgamation and convergence.

Throughout the aforementioned stages, a range of measures are implemented, including the provision of technical assistance such as the exchange of experts, organization of seminars, and training of specialists, as well as support in translation of relevant legislation. Moreover, the integration bodies oversee and monitor the implementation of harmonization endeavours.

Several institutions were established with the primary objective of advancing the scientific foundations necessary for aligning Ukrainian legislation with that of the EU, and enhancing the regulations pertaining to project work. Among these institutions, the Ukrainian-European Consultative Centre on Legislation (UEPLAC) was established to facilitate the realization of the Partnership Agreement and foster cooperation between Ukraine and the EU. Its core mandate involves offering support to ensure the comprehensive implementation of the agreement. Specifically, the advocacy for the harmonization of Ukrainian legal framework with that of the European Union (EU), in the domains stipulated in Article. The European Union's Action Plan regarding justice and internal affairs is a crucial guiding framework for Ukraine to enact essential legislative and institutional reforms. To facilitate the implementation of such changes, the assistance of the United Parcel Service (UPS) has been extended to Ukraine. Additionally, UPS has played a crucial role in ensuring the seamless integration of Ukraine into the World Trade Organization.

The process of adapting the legal system of Ukraine to the legal system of the European Union is a complex and ongoing one that involves a range of challenges and issues. These challenges include issues related to harmonizing Ukrainian legislation with EU law, implementing EU norms and standards, ensuring effective enforcement

of EU-related legal requirements, and addressing concerns related to corruption and other institutional weaknesses.

Despite these challenges, Ukraine has made significant progress in recent years in aligning its legal system with that of the EU. This has included the adoption of numerous laws and regulations aimed at promoting greater transparency, accountability, and rule of law, as well as measures to strengthen the independence of the judiciary and enhance the capacity of law enforcement agencies.

However, there is still much work to be done in this area, and ongoing efforts are needed to continue the process of legal harmonization and institutional reform. This will require sustained political will, strong leadership, and a commitment to upholding the principles and values of the European Union. With continued progress, Ukraine can continue to move closer to its goal of full integration into the European legal system and the wider European community.

1. Пашков М., Чалий В. Україна на шляху європейської інтеграції: соціологічне опитування УЦЕПД // Національна безпека і оборона. 2000. № 9. С. 5.

2. Баймуратов М., Максименко С Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу: політико-правовий аналіз // Право України. № 10. С. 101.

3. Source: European Union, «What is EU law?» (https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-law_en)

SPECIFICS OF THE LAW OF UKRAINE «ON THE NATIONWIDE PROGRAM FOR THE ADAPTATION OF THE LEGISLATION OF UKRAINE TO THE LEGISLATION OF THE EUROPEAN UNION» OF 2004

Oksana Ivanchuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, the educational and scientific law institute

The basic normative legal act in the field of adaptation of Ukrainian legislation to the legislation of the European Union is the Law of Ukraine «On the Nationwide Program of Adaptation of Ukrainian Legislation to EU Legislation» of 2004. This Program defines the mechanism for Ukraine to achieve compliance of the legal system of Ukraine with the *acquis communautaire*, taking into account the criteria put forward by the European Union to the states that should join it.

The purpose of adapting the legislation of Ukraine to the legislation of the European Union is to achieve compliance of the legal system of Ukraine with the *acquis communautaire*, taking into account the criteria put forward by the European Union (EU) to the states that intend to join it.

The main leitmotif in the work on the Program was the philosophy laid down by the European Commission in the White Book on the preparation of the states of Central and Eastern Europe for integration into the EU internal market. This philosophy consists in the need for the formation of administrative structures and legal mechanisms, which are necessary both for the adaptation of national legislation and for its effective implementation [5].

However, the Program managed to foresee only the general features of the institutional mechanism of legislation adaptation, namely the role of the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Thus, the powers of the Verkhovna Rada of Ukraine include, in particular, ensuring the examination of bills submitted by all subjects of the legislative initiative for their compliance with the *acquis communautaire* at all stages of consideration of bills, as well as determining the goals and objectives of the next stages of the Program implementation, establishing their time frames.

Ensuring the implementation of the Program is entrusted to the Cabinet of Ministers of Ukraine, which every year must approve the plan of activities for the implementation of the Program and provide funds for the financing of activities for the implementation of the Program in the projects of the State budget.

According to the Program, the body that coordinates work on the implementation of the Program and ensures the implementation of the policy in the field of adaptation of legislation is the authorized central body of the executive power in the field of adaptation, which, according to the Decree of the President of Ukraine, is designated by the Ministry of Justice [4].

Thus, in accordance with the tasks assigned to it, the Ministry of Justice has:

- carry out an examination (prepare conclusions) regarding the conformity of the draft laws of Ukraine with the *acquis communautaire* and other normative legal acts, which by subject of regulation belong to the spheres in which relations are regulated by the law of the European Union;

- to organize work on the preparation of the annual plan of activities for the implementation of the Program, to monitor the implementation of the Program;

- carry out scientific-expert, analytical, informational and methodological support for the implementation of the Program, translation of *acquis communautaire* acts into Ukrainian, preparation of a glossary of *acquis communautaire* terms.

The fulfilment of the specified tasks without the corresponding strengthening of the institutional capacity of the Ministry of Justice was impossible, since their implementation could not be entrusted to the existing centre of European and comparative law, based on the fact that its status did not provide for the exercise of powers that, according to the Decree of the President of Ukraine «On the system of central bodies of executive power» should be carried out by the government body of state administration [2].

In particular, the program defines the mechanism for Ukraine to meet the third Copenhagen and Madrid criteria for membership in the European Union. This mechanism includes:

- adaptation of legislation,
- formation of relevant institutions
- and other additional measures necessary for effective law-making and law enforcement.

The program contains XII chapters:

- Terms
- Definition of terms
- State policy of Ukraine regarding the adaptation of legislation
- Stages of legislation adaptation, purpose and tasks of the first stage of program implementation
- The purpose and tasks of the first stage of program implementation
- Consistency in adapting legislation in priority areas
- Annual plans for program implementation
- Institutional mechanism
- Peculiarities of consideration of draft laws and drafts of other regulatory legal acts, which belong to the spheres, in which legal relations are regulated by the law of the European Union, by subject of legal regulation
- Financial support
- Staff support
- Information support

According to the Law of Ukraine «On the Nationwide Program for the Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of the European Union» dated March 18, 2004, the goal of adapting the legislation of Ukraine to the legislation of the European Union is to achieve compliance of the legal system of Ukraine with the *acquis communautaire*, taking into account the criteria put forward by the European Union to the states , who intend to enter it. For a long time, such specific criteria did not exist for Ukraine. Taking this into account, during the implementation of its activities in the context of this issue, the Ukrainian authorities were guided by general principles characteristic of the implementation of legislation [6].

Over time, the authorities analysed the problems of adapting the legislation to the requirements of the European Union, since the problem of bringing the civil service in Ukraine closer to international legal standards is quite urgent and, first of all, necessary for our state. Asking the question: why do we need to adapt the civil service to EU standards, V.O. Gabrynets gives an affirmative answer: not only because of foreign policy priorities, but because our main domestic political priority is the construction of a modern legal state of the European type [4].

Therefore, the adaptation of legislation to the norms of the European Union for our country is an inevitable factor in improving the quality of administrative services, increasing the role and efficiency of civil service in public life, trust in state power as a whole, etc.

The purpose of adapting the legislation of Ukraine to the legislation of the European Union is to achieve compliance of the legal system of Ukraine with the *acquis communautaire*, taking into account the criteria put forward by the European Union (EU) to the states that intend to join it [4].

The *acquis communautaire* is the legal system of the European Union, which includes, but is not limited to, legislation adopted under the three pillars of the EU2. The three pillars of the EU include the European Community, Common Foreign and Security Policy, and Cooperation in Justice and Home Affairs. The European Community, in turn, was formed from the European Economic Community, the European Coal and Steel Community and the European Atomic Energy Community [3].

Conclusions: today, the adaptation of the legislation of Ukraine to the legislation of the EU takes place in accordance with the provisions of the Law of Ukraine «On the National Program for the Adaptation of

the Legislation of Ukraine to the Legislation of the European Union» dated March 18, 2004.

The national program combines elements of the strategy and remains a working document. It defines the strategic goal of the adaptation process of Ukrainian legislation - compliance with the requirements of the III Copenhagen and Madrid criteria, and also defines the general mechanism of the adaptation process [5].

The adaptation of legislation is an effective means of comparison of universal-civilizational and specific-national understanding of law, achievement of conceptual-normative commonality of legal regulation and affirmation of European legal understanding.

The institutional mechanism for adapting domestic legislation to the *acquis communautaire* needs significant adjustment, first of all by restoring the institutional capacity of the Ministry of Justice of Ukraine as the authorized central body of the executive power in the field of adapting legislation, strengthening the European adaptation legal personality of the Vice Prime Minister for European and Euro-Atlantic Affairs integration of Ukraine, improving the coordination of adaptation activities and its decentralization due to the wider involvement of non-governmental institutions and specialized experts in the implementation of relevant measures.

In general, it can be said that in Ukraine, although certain actions are being taken to bring the legislation closer to EU requirements, this process, in my opinion, is very slow. In addition, European legislation is periodically changed and improved, so Ukraine needs to make significant efforts to implement European waste management standards into national legislation as soon as possible.

1. *Law of Ukraine «On the Nationwide Program for the Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of the European Union» dated March 18, 2004 No. 1629-IV // Official Gazette of Ukraine. 2004. No.15. P. 30.*
2. *Proposals to the President: a new wave of reforms: the report of the «Blue Ribbon» commission. K.: UNDP, 2005. 104 p.*
3. *Practical adviser to a civil servant on issues of European integration / Agreement. L.L. Prokopenko, O.M. Rudik, I.D. Shumlyayeva. D.: DRIDU NADU, 2009. – Issue 2: Europeanization of public administration. 64 p.*
4. *Agreement on partnership and cooperation between Ukraine and the European Communities (European Union) and their member states of June 16, 1994.*
5. *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 12, 1998 No. 852 «On the introduction of a mechanism for adapting the legislation of Ukraine to the legislation of the European Union».*

6. *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 12, 1998 No. 1773 «On approval of the Regulation on the Interdepartmental Coordination Council for the Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of the European Union».*

THE AMSTERDAM AGREEMENTS OF 1996 AND THE CHANGES MADE BY THEM TO THE MAASTRICHT TREATY ON THE ESTABLISHMENT OF THE EUROPEAN UNION

Inna Poprotska

*Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, the
educational and scientific law institute*

For decades, global social relations have been developing through integration processes that take place in different parts of the world under different socio-economic and political-legal conditions. The development of integration usually went through several stages, starting with the creation of conditions for free trade and ending with the coordination of policies between countries. The European Union is the most integrated organization that has a common economic, foreign and domestic policy among its member states.

In the European Union, there is a significant development of legal forms of regulation of integration processes. Integration associations of Europe have created their own system of legal norms, which are supplemented by harmonizing the national law of member states to uniform European standards.

Membership in the European Union requires amendments to the constitutional and national legislation in order to support the legal mechanism of European integration and ensure the full participation of countries in the integration process.

Over the past few decades, integration processes have begun to influence the development of social relations throughout the world. These processes unfold in different regions under different socio-economic and political-legal conditions, but have a general pattern. usually, integration develops from the creation of conditions for free trade to the coordination of the country's policies in various areas.

The European Union (EU) is the largest integrated organization where member states cooperate in solving foreign, domestic and economic policy issues. It is actively forming its own system of legal

norms, which is complemented by the single European standards of the EU norms of internal law of the member states. Also, membership in the EU requires amendments to the constitutional and other national legislation to ensure the operation of the legal mechanism of European integration and create prerequisites for the full participation of countries in the integration processes.

In 1996, in accordance with the Maastricht Treaty, a conference of representatives of the governments of the European Union member states was convened for the purpose of revising those provisions of the treaty that were supposed to be revised in accordance with the tasks defined in Articles A and B (Article N.2 of the Treaty on the European Union). This conference was held in Turin in 1996 and concluded with the signing of the Amsterdam Agreements in Amsterdam on October 2, 1997. The Amsterdam Agreements were created by revising many provisions of the Maastricht Treaty and created a new legal mechanism for European integration within the European Union [1].

The Amsterdam Agreements, in the form of consolidated texts of two treaties — the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community — entered into force on May 1, 1999 after their ratification by all 15 member states. The Treaty of Amsterdam made further changes to the Treaty establishing the European Community.

The Amsterdam Agreements allowed to expand the competence of the European Community, including employment policy (Chapter VIII of the Treaty establishing the European Community), as well as in the field of human rights protection, empowering Community institutions to take actions aimed at combating discrimination based on gender, race, religion, ethnic origin, age [2].

The Treaty on the European Union introduced a provision according to which the rights of a member state granted by the treaty, in particular the right to vote of a representative of the government of that country, may be suspended if it intentionally violates the principles of freedom, democracy, and the rule of law (Article 7.2 of the Treaty on establishment of the European Community).

The Treaty establishing the European Community included provisions that provided for the gradual creation of an area of freedom, security and justice. This required redistribution of competence between the European Community and the Treaties on the European Union and the establishment of the European Community. This process provided for the transfer of matters related to cooperation in the field of justice

and internal affairs to the jurisdiction of the European Community. A new Chapter IV was included in the Treaty establishing the European Community to regulate matters related to the free movement of persons. In the amended Chapter VI of the Treaty on the European Union, the provisions on cooperation in the field of order protection and justice in criminal cases remained (Articles 29–42). This made it possible to combine the first and third foundations on which the European Union was based [1].

Protocols were also signed to the Treaty on the Establishment of the European Community regarding the provision of asylum to citizens of member states, regarding the application of some aspects of Art. 14 of the Treaty on the Establishment of the European Community to Great Britain and Northern Ireland, regarding the position of Denmark, regarding the inclusion of the Schengen acquis in the legal system of the European Union, etc.

As a result of these actions, all member states of the European Union, except Great Britain and Ireland, cooperate on issues of visas, asylum, migration within the framework of the Treaty establishing the European Community. Great Britain and Ireland cooperate with other member states on these issues in accordance with the provisions of Chapter VI of the Treaty on European Union. For its part, Denmark cooperates with other member states in this area within the framework of the Treaty on the Establishment of the European Community only in matters of visa issuance. In all other matters, it is guided only by the relevant provisions of the Treaty on the European Union.

Finally, all member states except Great Britain and Ireland are parties to the Schengen Agreements. Iceland and Norway are associate members of these agreements. And although the Schengen Agreements of 1985 and 1990 became an integral part of the acquis, they have a special status within the legal mechanism of the European Union [3].

In addition to the changes related to the acquisition of new competence, as well as its redistribution between the foundations of the European Union, the supranational powers of the institutions of the European Communities were significantly strengthened. Thus, new areas appeared in which decisions were made by majority vote: employment, the fight against social exclusion, equal opportunities for women and men, health care, transparency, the fight against corruption, the right to establish, framework programs for scientific research .

Within the framework of the common policy in the field of defense, security, foreign relations, measures defining joint actions, joint positions or any other strategic decisions, or decisions on the implementation of joint actions or joint positions, had to be taken by a qualified majority. The powers of the European Parliament were expanded. The protocol on social policy was abolished, and this area was included in the competence of the EU (Chapter XI, Chapter I of the Treaty establishing the European Community).

As some compensation for the expansion of the supranational powers of the European Union and the narrowing of the powers of the member states, a number of legal measures were adopted. Thus, the Protocol on the role of national parliaments in the European Union was signed, according to which the national parliaments of the member states received the right to consider the documentation of the European Community, including the proposals of the Commission.

Another Protocol on the application of the principles of subsidiarity and proportionality gave a broad interpretation of the principle of subsidiarity and obliged the Commission to make wider use of the practice of consultations when preparing its proposals.

The Treaty establishing the European Community included the principle of transparency, which gives any citizen of the community and any legal or natural person residing or having a registered office in one of the member states the right to access documents of the European Community. In order to prepare for the accession of new members to the European Union, the Protocol on Institutions was signed in connection with the perspective of the expansion of the European Union. It provided for the convening of an intergovernmental conference a year before the admission of new members in order to revise the composition and functions of the institutions of the European Union.

The Amsterdam Treaties became another stage in the development of the legal mechanism of European integration carried out within the framework of the European Union [4].

So, summarizing all of the above, we can conclude that over the past decades, the development and reform of the European Union has been a constant process that took place in the context of changes on the world stage and in accordance with the challenges facing the EU. One of the key stages in the development of the EU was the expansion to 28 member states, which brought with it new challenges and opportunities. Reforms in the EU also concerned policy and

institutional improvement, which helped to increase the efficiency and democracy of the Union's work.

The Amsterdam Agreements, which were signed in 1997, became an important step in the development and reform of the European Union. These agreements changed the structure and activities of the EU, gave a greater role to the European Parliament, increased the level of human rights protection and supported the creation of a common foreign and security policy [1].

One of the important results of the reform of the EU was the creation of the European Central Bank, which became a key instrument in the management of the euro. The competence of the EU in the field of combating crime and terrorism was also increased, and a new position of the European High Representative for the Common Foreign and Security Policy was created.

In the following years, the EU continued to develop and reform, for example, the signing of the Lisbon Treaty in 2007 added new political and institutional foundations to the European project. Protests, reforms also faced challenges and difficulties, for example, a large flow of refugees, the presence of resistance and difficult economic conditions.

To date, the development and reform of the EU continues, however, it can be noted that the Amsterdam Agreements were the next stage in the development and strengthening of European unity, which became the foundation for further integration and development of the Union [5].

1. Муравйов В. І., Шпакович О. М., Лисенко О. М., Святун О. В. Інституційне право Європейського союзу: Кн. Перша. К. : Ін Юре, 2015. 312 с. ISBN 978-966-313-507-6.
2. Бочарова Н.В. Право Європейського Союзу. Частина 1: навч. посібник / Дніпропетровськ, 2014.
3. Європейський Союз. Консолідовані Договори / За ред. В.І. Муравйова. К.: Port-Royal, 1999.
4. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування та етапи становлення: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2001.
5. Основи права Європейського Союзу: Нормативні матеріали / За заг. ред. М.В. Буроменського. Харків: Яшма, 2005.

UKRAINE'S PARTICIPATION IN EU AGENCIES AND PROGRAMS

Iryna Svorak

Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, the educational and scientific law institute

Relations between Ukraine and the European Union include Ukraine's participation in various EU agencies and programs. In particular, Ukraine is an associated country with the EU, which gives it the opportunity to participate in many EU programs and initiatives. One of the main areas of cooperation is support for Ukraine's reforms and modernization through EU financial and technical assistance. Also, Ukraine's participation in EU programs helps to strengthen its economy and society and maintain cooperation with EU member states.

The history of Ukraine's participation in EU agencies and programs dates back to 1991, when Ukraine became an independent state after the collapse of the USSR. 3 Since then, Ukraine has been actively cooperating with the European Union and seeking to expand its contacts with European countries.

In 1994, Ukraine became a member of the Council of Europe, which paved the way for cooperation with the EU in many areas. Subsequently, in 1998, Ukraine and the European Union signed a Partnership and Cooperation Agreement, which provided a legal basis for cooperation in various fields, such as economics, politics, cooperation, human rights, and more.

Since the early 2000s, Ukraine has been actively working to implement European standards and norms, which has helped strengthen its partnership with the EU. In 2014, Ukraine signed the EU-Ukraine Association Agreement, which paved the way for deeper integration with the European Union and promotes economic, social, and political ties between Ukraine and the EU. Thus, the historical basis of Ukraine's participation in EU agencies and programs consists of many years of cooperation and partnership between Ukraine and the EU, which were ensured by various agreements and arrangements.

Ukraine has extensive participation in EU agencies and programs. The following are examples of agencies and programs:

Association with the EU: Ukraine has concluded an association agreement with the European Union, which allows Ukraine to

participate in numerous EU programs, including free trade and security and defense cooperation.

There is also the EU's Horizon 2020 program: Ukraine is a full participant in this program, which provides financial support for scientific projects and innovative research.

The EU's Erasmus+ program: This program provides an opportunity for Ukrainian students and professors to receive scholarships to study, teach, and conduct research in EU countries.

European Telecommunications Agency (BEREC): Ukraine participates in the work of this agency, which coordinates the regulation of the telecommunications market in the EU.

European External Action Service (EEAS): Ukraine supports cooperation with the EEAS in the development of the EU's foreign policy and partnership with the EU in various fields.

European Investment Bank (EIB): Ukraine has received financial support from the EIB for infrastructure development and support for small and medium-sized enterprises.

European Fisheries Agency (EFCA): Ukraine participates in the EU's common fisheries policy and supports EFCA's work to ensure sustainable fish stocks and protect the marine environment.

European Aviation Safety Agency (EASA): Ukraine maintains cooperation with EASA in the field of air transport safety and implementation of European standards.

The EU's Creative Europe program: Ukraine participates in this program, which supports the development of cultural and creative industries in Europe.

These examples show that Ukraine maintains close cooperation with the European Union in many different areas. Ukraine's participation in EU agencies and programs is an important step in European integration and contributes to strengthening cooperation between Ukraine and the EU. In recent years, Ukraine has been actively participating in various EU programs and initiatives, such as the European Neighborhood Instrument, the EU-Ukraine Customs Cooperation Program, the Erasmus+ program, and many others.

Participation in these programs and agencies allows Ukraine to interact with EU countries at various levels and contributes to the development of the economy, science, culture and other areas. In addition, it promotes mutual understanding between Ukraine and the EU, raises the level of education, and provides Ukraine with access to modern technologies and resources.

Ukraine's participation in EU agencies and programs is an important step towards European integration, as well as an important prerequisite for ensuring Ukraine's sustainable and successful development in the future.

Ukraine's participation in the EU agencies and programs is not only a means of strengthening cooperation with the EU, but also an opportunity to increase Ukraine's competitiveness in the global market. This allows our enterprises, research institutions, and other business entities to access the resources and tools necessary for the development and modernization of the economy.

In addition, participation in EU programs contributes to the development of civil society and democracy in Ukraine, raises the level of human rights, gender equality and environmental awareness. Thus, participation in agencies and programs allows enterprises, research institutions, and other business entities to access the resources and tools necessary for the development and modernization of the economy.

In addition, participation in EU programs contributes to the development of civil society and democracy in Ukraine, raises the level of human rights, gender equality and environmental awareness. Thus, participation in EU agencies and programs is an important step towards European integration and the development of Ukraine as a democratic and sustainable state.

The prospects for Ukraine's participation in EU agencies and programs are quite promising. Ukraine seeks to expand cooperation with the EU, and European integration remains one of the main strategic goals of Ukraine.

Due to the reforms implemented in Ukraine and changes in the country's governance system, Ukraine continues to receive financial and technical support from the European Union. Ukraine has also started the process of joining the European Union, which requires the country to fulfill many requirements and criteria. Ukraine has also started the process of joining the European Union, which requires the country to fulfill many requirements and criteria. However, this will help Ukraine build a stable and competitive economy and society that meets European standards.

Thus, Ukraine's participation in EU agencies and programs has prospects for the future if Ukraine continues to reform and adhere to European standards. Ukraine's participation in EU agencies and programs is an important component of its European integration.

This allows Ukraine to maintain cooperation with EU countries and participate in joint projects that contribute to economic development and improve the quality of life of the population.

Ukraine is a member of more than 30 EU agencies and programs, including such important ones as the European Border Guard and Migration Management Agency, the European Union's Horizon 2020 research and innovation program, the Climate Change Program, and many others.

Participation in these agencies and programs allows Ukraine to receive financial support, access to the latest technologies and knowledge, and provides an opportunity to actively participate in the development and implementation of new legislative initiatives in accordance with European standards.

Ukraine's participation in EU agencies and programs is an important step towards strengthening cooperation with the EU countries and achieving common European standards and values.

1. *European Union External Action. (2022). Ukraine.* https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/42361/ukraine_en
2. *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. (2021). EU-Ukraine Association Agreement: Key Provisions.* <https://mfa.gov.ua/en/eu-ukraine-association-agreement-key-provisions>
3. *European Union External Action. (2022). Association Agreements: Ukraine.* https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/20064/Association%20Agreements:%20Ukraine
4. *European Commission. (2022). Financial Assistance to Ukraine.* https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/ukraine/financial-assistance_en
5. *Kukhtina, O. (2019). Ukraine's Integration into the European Union: Achievements and Prospects. Journal of Foreign Relations, 13, 59-72. -*
6. *Lytvynenko, V. (2018). Ukraine's Participation in EU Programmes: Achievements, Challenges, and Opportunities. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. International Relations, 21, 68-74. -*
7. *European Union. (2020). Ukraine: EU Programmes and Projects.* https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/ukraine/eu-programmes-and-projects-ukraine_en
8. *The European Union in Ukraine. (2022). Cooperation in Key Areas.* <https://euukrainecoop.com/>
9. *Yurkiv, V., & Kovalchuk, Y. (2020). Ukraine's Integration with the European Union: Successes and Challenges. European Journal of Transformation Studies, 8(1), 15-24. -*
10. *EU Delegation to Ukraine. (2022). EU-Ukraine Association Agreement.* https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/3079/eu-ukraine-association-agreement_en

DOMESTIC AND INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF THE PROTECTION OF WOMEN'S RIGHTS IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Julia Stefunko

Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, the educational and scientific law institute

The Russian-Ukrainian war, which has been ongoing since 2014, has led to serious human rights violations in Ukraine, in particular in the temporarily occupied territories.

The main human rights violations observed in these territories include the following:

1. Violation of the right to freedom from discrimination. Discrimination on ethnic, religious and other grounds has become a widespread practice.

2. Violation of the right to freedom of speech and information. In the conflict zone, independent media often face restrictions on freedom of speech and the right to information.

3. Violation of the right to life and safety. Fighting is taking place in the conflict zone, resulting in the death of thousands of civilians and soldiers.

4. Violation of the right to freedom of movement and migration. Many people were forced to leave their homes and flee from the temporarily occupied territories. Also, the terrorist country carried out forced resettlement of Ukrainians on its territory.

5. Violation of the right to a fair trial. There is no independent judicial system in the temporarily occupied territories, which leads to human rights violations.

6. Violation of the right to education and culture. In the temporarily occupied territories, the teaching of the Ukrainian language and culture is prohibited, which leads to the restriction of human rights to education and cultural achievements. People who speak Ukrainian have been subject to violence and torture more than once.

Considering the above-mentioned violations of human rights, international human rights organizations demand that Russia observe international human rights in the temporarily occupied territories of Ukraine and stop human rights violations. In particular, international

organizations call on Russia to return control over the temporarily occupied territories of Ukraine, restore the Ukrainian legislative process and ensure freedom of speech and the right to information.

Ukraine is also active in the international arena, in particular, it filed a lawsuit against Russia at the International Criminal Court for violating human rights in the temporarily occupied territories. In addition, Ukraine works with international partners, in particular with the European Union and the United States of America, to ensure the protection of human rights in the temporarily occupied territories.

It is important to remember that the protection of human rights is the responsibility of every state and every citizen. We must all work to ensure that human rights are respected, regardless of our nationality, religion, gender, age or other characteristics.

The conditions of war always have a negative effect on women, and the conditions of the Russian-Ukrainian war were no exception. Women are direct participants in the war and suffer the consequences of the conflict both on the front lines and in the zones of temporary occupation.

One of the most widespread violations of women's rights is sexual violence. Women living in temporarily occupied territories or resettled women are subjected to violence and sexual crimes, in particular by Russian occupation forces, Russian and pro-Russian militants. Such crimes often go unpunished due to the lack of effective justice mechanisms in the occupied territories.

In addition, women on the front lines have fewer opportunities to access education and health. They also face discrimination in the workplace and in politics. At the same time, women play an important role in humanitarian aid and post-conflict reconstruction.

In accordance with international norms and standards, states must ensure the protection of women's rights during and after conflict. Ukraine has committed to complying with these norms, but in practice, additional efforts are needed to ensure the protection of women's rights in the conditions of the Russian-Ukrainian war.

Violence against Ukrainian women by the Russian military is one of the terrible realities of the Russian-Ukrainian war. This includes sexual abuse, physical abuse and other forms of abuse.

According to the UN, hundreds of cases of sexual violence and rape of women who were under the influence of the Russian military and militants were recorded. This violence has serious consequences for victims, including psychological trauma, the risk of contracting

sexually transmitted diseases and the inability to have a family and social life.

Human rights organizations in Ukraine and international organizations drew attention to this problem and called for investigations and the imposition of responsibility on the perpetrators of violence. Ukrainian authorities are also taking measures to protect women from violence, including introducing laws that prohibit gender-based discrimination and violence.

However, the actions of the Russian military and militants continue to be illegal and unacceptable. Violence against women and girls must be condemned and prosecuted, and victims must be adequately supported and assisted.

It is currently very difficult to establish the exact number of victims of sexual violence by the Russian occupiers in Ukraine. And although people do not want to remember, tell, relive that horror, documenting such crimes is of great importance in order to bring the perpetrators to justice and provide psychological assistance to the victims.

In the conditions of the Russian-Ukrainian war, the shortage of women's ammunition is a serious problem. Women often do not have the opportunity to participate in hostilities due to gender stereotypes and restrictions. At the same time, women are an important component of the Ukrainian army, they can perform various tasks, including treating the wounded, gathering information, maintaining the morale of the military, etc.

One way to ensure greater participation of women in military operations is to develop policies that support gender equality and inclusion. This may include equal pay policies, opportunities for women in the military, and equal opportunities for professional development. In addition, it is important to ensure that women have access to the necessary training and training for the various tasks in the military.

Various campaigns aimed at promoting the role of women in the military and removing stereotypes related to gender can also be used to effectively combat the shortage of female ammunition. Such campaigns may include advertising campaigns, public events, meetings with female military personnel, and other activities supporting women's participation in military operations.

Women on the front have different roles: medical workers who will save the wounded, female snipers who must be cool-headed and patient, and scouts - fearless and self-confident. There is no distinction

between men and women in war, everyone is a soldier here. But when the bullets temporarily fall silent and the cannons stop roaring, the girls have to remember their needs, which are basic but still girlish.

Women join the victory on an equal footing with men, but wearing girls' clothes is forbidden by the military Disciplinary Statute, which requires soldiers to endure all the hardships and restrictions associated with service. Carrying out combat tasks in large-sized clothes is difficult for our female soldiers, who are no less brave than men.

MEMBERSHIP OF UKRAINE IN MILITARY ALLIANCES: RETROSPECTIVE AND PROSPECTIVE ANALYSIS

Olexandr Fedorovych

*Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, the
educational and scientific law institute*

I consider it necessary to begin my report with the definition of an international military organisation (IMO) - a type of international organisation established to address issues related to security against armed attacks by other states and organisations, ensuring proper military condition of troops and their equipment.

It is difficult to identify the exact time period when the idea of establishing an international military organisation for the collective defence of its members emerged, as this issue was raised after the end of the First World War in 1918, but none of the ideas was properly implemented.

The situation changed during the Second World War. One of the truths of our time was revealed to the world: most states are unable to defend themselves against external military attacks on their own. The German Nazi fascist state, which had been waging one of the bloodiest wars in history for 6 years, was destroyed by the Allied forces. In order to prevent such situations in the future, on 4 April 1949, representatives of 12 countries - Belgium, Canada, Denmark, France, Iceland, Italy, Luxembourg, the Netherlands, Norway, Portugal, the United Kingdom, the United States and the United States - signed an agreement in Washington, DC. This date is the official founding day of NATO, the North Atlantic Treaty Organisation.

The organisation operates on the principle of «open doors» - the possibility for any state to become a member of the organisation at its

own request, but the actual implementation of this principle remains questionable.

It is also worth mentioning other intergovernmental organisations, such as SEATO, ANZUK, ANZUS, OAS, CENTO and others. The peculiarities of these organisations are a combination of the following factors: 1) the United States, the main supplier and guarantor of military resources, was among the members of these organisations; 2) they were created due to the existence of intra- or interstate conflicts; 3) most of the IMPs served as the basis for the creation of new, more stable and profitable alliances and treaties to replace the same organisations;

After gaining independence on 24 August 1991, Ukraine began a long process of defining its own political path. In the period up to 2010, Ukraine made confident, though not without obstacles, steps towards NATO membership, and the ideas laid down by President Kuchma were implemented through the policy of the new president, Viktor Yushchenko.

In the period from 2010 to 2014, the European course was almost lost due to the destructive policy of Viktor Yanukovich, who consolidated Ukraine's «non-aligned» status as the basis of foreign policy and directed the country towards the Customs Union, the Russian Commonwealth. The rejection of Euro-Atlantic integration was enshrined in law. These processes were reversed by the Revolution of Dignity, which clearly demonstrated the pro-European attitude of the Ukrainian people. In response to such actions on the part of Ukraine, the Russian Federation launches a military offensive on the territory of Ukraine, which led to the loss of the Crimean peninsula and most of the Luhansk and Donetsk regions.

In this situation, Ukraine was on the verge of actual destruction, as the lack of a political command and a combat-ready army could have led to the loss of Ukrainian statehood, but the fierce struggle of volunteers and massive volunteer assistance combined to localise the conflict and gain time to restore and strengthen the state.

In the wake of these events, Ukraine resumed cooperation with NATO, created Trust Funds, conducted joint military exercises with NATO member states, mainly with the military of Poland, the United Kingdom and the United States, and provided financial and political assistance. This cooperation resulted in Ukraine being granted NATO's aspirant country status in 2018 and the status of Enhanced Opportunity Partner in 2020. These factors gave Ukraine reason to

hope that NATO troops would protect Ukrainian territories in the event of further advancement of Russian troops.

The main test of the organisation's strength in this conflict was on 24 February 2022, the day when the Russian Federation, after a long military build-up, began a full-scale escalation of troops on the territory of Ukraine. Our state hoped for military support from the organisation, but it was not provided. Such activities disappointed the Ukrainian authorities led by Volodymyr Zelenskyi, which led Ukraine to abandon its course towards NATO and stimulated the search for a new, more reliable partner organisation.

At the same time, NATO member states provided military and economic support. The largest contributions to the struggle of the Ukrainian people came from the United States, the United Kingdom and Poland. The position of these countries, together with their influence on the world, makes them unwavering partners and true allies of Ukraine in this difficult struggle, while NATO's position, which is to protect peace and prevent wars by defending its member and partner countries, has completely failed in its task. The most likely option for the deployment of NATO troops is an attack on Poland, despite the possible complete destruction of Ukraine and its population.

This paper has identified two other possible options for creating an effective international military organisation that would act to protect both Ukraine and its other members.

The first option was the creation of an organisation based on the Bucharest-9 Initiative, a semi-formal institutional platform for coordinating the actions of the nine NATO Allies located in the Baltic-Black Sea Region (BSR). The B-9 was established in 2015 at the initiative of the Presidents of Romania and Poland and is now a tool for «reconciling» the positions of the BBR states, particularly on defence and security issues.

The B-9 states have a coherent position on Russia's destructive actions in the region, supporting the idea of increasing defence spending by NATO member states and the «open door» policy. I believe that if Ukraine and the United States join this organisation, it could become a worthy alternative to NATO. The B-9 can be a separate unit within NATO, but be guided by the founding documents of the North Atlantic Alliance.

However, at the moment, due to Hungary's dangerous pro-Russian and anti-Ukrainian policy, this alliance will not be able to effectively fulfil its mission.

A more promising and effective option would be to create an alliance based on the UK-Poland-Ukraine relationship. As already mentioned, these countries are our country's main political, economic and military partners. The idea of this community was first voiced at the end of January 2022. Despite the fact that the union is still unofficial, the participating countries have transferred a large number of military aircraft, lethal weapons with ammunition, and vital weapons in the form of NLAW anti-tank missile systems from the UK. The Republic of Poland has begun the process of rearmament and general militarisation, which will eventually give it the largest land army on the continent, and given the attitude of the Poles towards our common neighbours, Ukraine will have a reliable ally in the fight against the invaders. In addition to armaments, political pressure on the Russian Federation in the form of sanctions is the result of the coordinated work of the political leadership of the EU and the United States.

Russia's full-scale offensive has created an unprecedented situation in political and military cooperation between the world's states, which has not been seen since World War II. The scale of financial contributions, supplies of military equipment and ammunition, military exercises and the strong stance of foreign civilians have consolidated forces at an incredibly high level. A striking example of military cooperation is the meetings of defence ministers from different countries within the framework of the Ramstein Group, which should be seen as a mechanism for implementing the political will and decisions of the states that are de facto members of the anti-Putin coalition. The effectiveness of the meetings speaks for itself, as a large amount of weapons and funding for them is supplied within the framework of these meetings. This formation may indicate the possibility of cooperation between states without joining separate alliances and produce results that will lead to Ukraine's final victory and accession to the EU and NATO as an equal and desirable member.

To sum up, I believe that despite the lack of direct assistance from NATO in the confrontation between Ukraine and Russia, the reforms and political decisions of Ukraine's leaders aimed at achieving NATO and EU membership have transformed the post-Soviet country into a modern, leading global power. This is evidenced by effective political, economic and military cooperation with most European countries and the United States. NATO did not become a reliable shield for Ukrainian statehood, which put our country in a rather precarious position at the beginning of the full-scale escalation and showed the

organisation's inability to ensure peace and security, the goals for which the organisation was created, but cooperation with individual NATO member states gave us a chance to withstand the Russian invasion.

The prospect of creating an effective alliance based on the United Kingdom and the Republic of Poland is closer and more real than ever before in history. I am confident that this organisation will be able to take into account NATO's mistakes and become a guarantor of the security of the Ukrainian state and speed up the establishment of peace and economic recovery after Russia's criminal military actions.

The idea of creating a stable and influential IMP is still in its infancy, as most such organisations have not existed for a long period of time, but at the moment such organisations are the only option for defending against external military threats from more militarily advanced states and organisations;

NATO is an imperfect option for the IMP, but it is an established and theoretically possible option for Ukraine to preserve the territorial value and sovereignty of our country;

The Russian-Ukrainian war has become a catalyst for the development of cooperation between Ukraine and the advanced countries of the world not only in the military, but also in scientific, economic, and other non-military areas;

The development of and adherence to Ukraine's pro-European path should ultimately turn Ukraine into a leading state after post-war reconstruction.

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНОЮ СВОГО МІСЦЯ У СУСПІЛЬСТВІ ТА ДЕРЖАВІ У ПЕРІОД АНТИЧНОСТІ, НОВОГО ЧАСУ, СУЧАСНОСТІ

Баранов О.О.

Одеський національний морський університет

Проблема світосприйняття людини сучасного світу стає вкрай важливою сьогодні, особливо в Україні, особливо в умовах війни. Вона повинна мати у своєму психологічному просторі смислоутворюючу вісь, завдяки якій життєві вибори людини будуть забезпечувати їй відчуття «правильного світу», «справедливого суспільства», «власного щастя». Це найскладніше завдання української еліти, яка повинна встановити певний «мейнстрим» щодо української мрії, який й стане головним засобом оцінювання своїх життєвих виборів вітчизняним істеблішментом.

Моя професійна спрямованість вважає за необхідне першим кроком визначити «природний стан» сучасної людини. Цей «природний стан» буде для мене відрізнятися від епохи Античності чи Нового часу, але йому будуть притаманні риси кожного з цих періодів. Цікавий аналіз надає М. Роговин у промові до перекладу Ціцерона, коли визначає, що «природним правом» він вважав «по-перше, право на існування як окремого індивіда, так і найбільшого «природного» об'єднання подібних до нього істот, які становлять римський народ,— держави» [5, с.8]. Наступним важливим «природним правом» Ціцерон визначає право політичного вибору громадянина певної держави, частиною якої він себе вважає та має відповідні юридичні папери. Третім правом – право власності, яке є більш складним явищем аніж наявність матеріальних благ. «Отже, це були саме ті «природні» права, які в новій, пристосованій до змінених умов суспільного розвитку інтерпретації в добу Відродження лягли в основу європейських буржуазних, ранньокapіталістичних державно-правових теорій «природного права» [5, с.8]

Але саме якими зв'язками пов'язані між собою індивід та держава? Ціцерон пише: «Бо вітчизна породила, точніше, виховала нас для того, щоби чекати від нас якоїсь підтримки, а не служи-

ти нашим зручностям і створювати для нас безпечний прихисток у житті на дозвіллі та спокійне місце для відпочинку. породила собі на користь, взяла в заставу багато і при тому найбільших сил нашого духу, розуму, мудрості. І дала нам для наших особистих потреб лише стільки, скільки може лишитися після задоволення її власних потреб.» [5, с.32-33]

Таким чином, можна стверджувати, що людина Античності не сприймає себе та власне життя поза суспільством, поза державою. Тільки виконуючи певний обов'язок служіння суспільному благу, людина може вважати себе тою, що наділена певними «природними правами». Суспільне стоїть на першому місці, й тільки на другому – власні потреби, власне щастя.

Зовсім інша світоглядна позиція створюється у Новий час, поступово змінюючи акценти щодо ролі індивіда й суспільства. Яскравий представник цього періоду – англійський філософ Томас Гоббс – виходить поза межі соціальної нерівності й стверджує, що «люди за природою рівні. Природа зробила людей рівними у здібностях тіла і розуму, і якщо навіть інколи і знайдеться хтось тілом набагато міцніший або розумом швидший ... ця відмінність однієї людини від іншої не настільки значна, щоб одна якась людина могла на цій підставі претендувати на якесь благо для себе, на яке так само не могла б претендувати й інша людина. [2, с.151] Звертаємо увагу, що Т.Гоббс стверджує про рівність у можливості мати певне благо для себе. Його розмірковування й далі йдуть навколо бажань людини саме для себе, й виводиться «природний стан» людини, який передбачає існування поза суспільством, поза державою. А певний перехід від «природного стану» до створення державного ладу – супроводжується об'єднанням людей на кшталт розбійничого гурта. Тобто самостійна людина повинна завжди бути уважною щодо будь-якого об'єднання людей – чи не замислюють вони певні ворожі дії саме проти нього [2, с.152]. І я вважаю, що саме такий підхід в європейському менталітеті став мейнстримом на довгі сторіччя. Саме благо індивіда, власне щастя, а тільки на другому місці й користь для всього суспільства та держави стають формою соціального буття та справедливості [4].

Сучасна ситуація – це спроба знайти компроміс між інтересами індивіда та суспільства. Людина егоїстична повинна закінчити своє існування – бо її позиція й призвела до виникнення колоніального права, екологічних катаклізмів, воєн за природні ресурси. Яка саме парадигма буде спотворювати виникненню гармоній-

ної істоти, що знайде компроміс між приватними бажаннями та суспільним розквітом. Українці сьогодні зіткнулися зі швидким руйнуванням такої цінності як приватна власність в умовах цінності збереження власного життя, безпеки, здоров'я. Саме вони визначили важливість волонтерського руху, який демонструє перенесення пріоритетів зі власних бажань та альтруїстичні позиції щодо власної нації, щодо гуманності в цілому [3]. Вони шукають внутрішню вісь за допомогою цінностей таких традиційних інститутів як сім'я, релігія, культурні досягнення нації [1,3]. Можливо, що пошук засад задля створення національної безпеки, збереження власної державності, відтворення культурної, релігійної та національної самоідентифікації – шлях до визначення нової світоглядної позиції глибинного гуманізму.

1. *Війна і Церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022р. (листопад 2022р.)* Український центр економічних та політичних досліджень ім. О.Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/viina-i-tserkva-tserkovnoreligiina-sytuatsiia-v-ukraini-2022r-lystopad-2022r> (дата звернення 21.04.2023)
2. Гоббс Т. *Левіафан* / Пер. з англ. К.: Дух і Літера, 2000. 606 с.
3. *Політичні підсумки 2022 року: оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (грудень 2022р.):* Український центр економічних та політичних досліджень ім. О.Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/politychni-pidsumky-2022-roku-otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-dotsotsialnykh-institutiv-gruden-2022r> (дата звернення 21.04.2023)
4. Прокопенко В. Лео Штраус: критика політичної філософії Гегеля. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». Випуск 63. 2020 С. 17–25
5. Цицерон, Марк Тулій *Про державу; Про закони; Про природу богів* / Пер. з латин. В. Литвинов.— К: Основи, 1998. 476 с.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ3

Становлення першої Української республіки (УНР)	
<i>Ігнатцов М.В.</i>	3
Конституція СРСР 1977 р. та право на самовизначення союзних республік	
<i>Ліксман В.Ю.</i>	6

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ.....9

Проблеми захисту та реалізації прав людини в Україні	
<i>Лосюк Ю.В.</i>	9
Процес депортації українських дітей до Росії	
<i>Пашковська Ю.О.</i>	13
Двопалатний парламент: можливості запровадження в Україні	
<i>Перлюк О.В.</i>	17

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО22

Право на донорство як особисте немайнове право фізичної особи	
<i>Аннюк Д.В.</i>	22
Проблеми визначення критеріїв істотності порушення умов договору	
<i>Близнюк В.М.</i>	25
Фактичні шлюбні відносини : особливості спадкування за законом	
<i>Близнюк В.М.</i>	29
Інститут спадкового договору в законодавстві України та Польщі: порівняльна характеристика	
<i>Бринська Я.І.</i>	33

Представництво дітей у виконавчому провадженні <i>Висоцька А.Ю.</i>	36
Автономія волі в міжнародному приватному праві <i>Духович А.-А.Т.</i>	39
Особливості укладення договору купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва <i>Іванишин А.В.</i>	42
Система джерел цивільного права в державах континентальної та англо-американської правових системах <i>Іванчук М.Ю.</i>	46
Особливості укладення договору сурогатного материнства <i>Кобащук В.</i>	50
Істотні умови договорів про надання послуг <i>Кутна М.О.</i>	54
Форма правочину та її правове значення <i>Микитюк Н.І.</i>	57
Тварини як об'єкти цивільних правовідносин <i>Олексин Д. В.</i>	61
Правове регулювання регресних зобов'язань <i>Яремин І.О.</i>	64
Особливості посвідчення заповітів під час воєнного стану <i>Яремин І.О.</i>	68

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО.....72

Відносини афілійованості в акціонерному товаристві <i>Агеева А.І.</i>	72
Трансформація управління акціонерним товариством в руслі тенденцій цифровізації регулювання суспільних відносин <i>Озарко Н-Р.Л.</i>	76

**ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....80**

Організаційно-правові форми соціального
забезпечення
Данюк В.В.80
Принцип рівності жінок та чоловіків в трудових
правовідносинах
Мороз Н.С.85
Загальна характеристика особливостей організації
трудових відносин в умовах воєнного стану
Салецька Н.М.90

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО;
ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ
ПРАВО93**

Тваринний світ як правова категорія та об'єкт
екологічного права
Берладин С.О.93
Правове регулювання використання альтернативних
джерел енергії в Україні
Бринська Я.І.96
Реалізація екологічних прав в умовах воєнного стану
Важибух Р.Я.100
Особливості правового режиму відходів за Законом
України «Про управління відходами»
Підгайна А.В.104

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ
ПРАВО 108**

Сучасний стан та перспективи розвитку правового
регулювання державної цільової програми
іпотечного кредитування «ЄОселя»
Волох Ю.Р.108

Особливості правового регулювання розмитнення автомобілів в умовах воєнного стану <i>Мингальова А.С.</i>	111
---	-----

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО..... 115**

Кримінальна відповідальність особи за вчинення зґвалтування та сексуального насильства стосовно дітей в умовах воєнного стану <i>Каглійчук М.</i>	115
Притягнення до відповідальності російських військових за умисні напади на релігійні, освітні та культурно-історичні пам'ятки в Україні <i>Сулима А.П.</i>	118

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА
КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ123**

Основні переваги та недоліки застосування відеоконференції в кримінальному провадженні <i>Бринська Я.І.</i>	123
--	-----

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО.....127

International legal aspects of protection of children's rights in conditions of war <i>Diana Danyliuk</i>	127
Problems of adapting the legal system of Ukraine to the legal system of the European Union <i>Iryna Dutka</i>	131
Specifics of the Law of Ukraine «On the Nationwide Program for the Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of the European Union» of 2004 <i>Oksana Ivanchuk</i>	135

The Amsterdam Agreements of 1996 and the changes made by them to the Maastricht Treaty on the establishment of the European Union	
<i>Inna Poprotska</i>	140
Ukraine's participation in EU agencies and programs	
<i>Iryna Svorak</i>	145
Domestic and international legal aspects of the protection of women's rights in the conditions of the russian-Ukrainian war	
<i>Julia Stefunko</i>	149
Membership of Ukraine in military alliances: retrospective and prospective analysis	
<i>Olexandr Fedorovych</i>	152
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА.....	157
Особливості сприйняття людиною свого місця у суспільстві та державі у період Античності, Нового часу, сучасності	
<i>Баранов О.О.</i>	157

Наукове видання

**Щорічна Всеукраїнська наукова
конференція студентів, молодих
вчених та аспірантів
«Законодавство України:
погляд молодих правників»**

В авторській редакції
Комп'ютерна верстка Ігор КОЗИЧ

Підписано до друку 18.05.23. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 18,6. Наклад 120 пр.
Зам № 22/23-02.

Віддруковано
в навчально-науковому юридичному інституті
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника»

76018, м.Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 44а